

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

**NUORTEN KOKOUKSEN
KEHITTÄMINEN METSÄNIITYN
LASTENKODISSA**

Rita Baumgarten

Sosiaalialan koulutusohjelma

2010

TURUN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Koulutusohjelma: Sosiaali-alan koulutusohjelma	
Tekijä: Rita Baumgarten	
Työn nimi: Nuorten kokouksen kehittäminen Metsäniityn lastenkodissa	
Suuntautumisvaihtoehto: Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö	Ohjaaja: Eeva Timonen-Kallio
Opinnäytetyön valmistumisajankohta: Tammikuu 2010	Sivumäärä: 43
<p>Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on osa Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hanketta jonka toimeksiantajat ovat Varsinais-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö yhdessä Turun ammattikorkeakoulun kanssa. Opinnäytetyö on toteutettu Metsäniityn lastenkodissa yhteistyössä Metsäniityn henkilökunnan kanssa.</p> <p>Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeen tavoitteena oli löytää ja kuvata lapsilähtöisen kasvatus- ja ohjaustyön käytäntöjä sekä sijoittaa ne lastensuojelun palvelujärjestelmän toimintaympäristöön. Kokemuksia näistä toimiviksi todetuista lapsilähtöisistä työkäytännöistä levitetään myös muiden lastensuojelun toimijoiden käyttöön Turun ammattikorkeakoulun julkaisemassa artikkelikokoelmassa.</p> <p>Opinnäytetyön tavoite oli kehittää nuorten kokousta Metsäniityn lastenkodissa lapsilähtöiseksi, nuorten osallisuutta lisääväksi ja toimivaksi työkäytännöksi. Yhtenä tavoitteena oli kehittää nuorten kokouksesta foorumi, jossa nuoret voivat kertoa ajatuksistaan ja olla vaikuttamassa koko yhteisöä ja sitä kautta itseään koskevissa asioissa. Tavoitteen toteuttamiseksi työskentelimme yhdessä Metsäniityn henkilökunnan kanssa pohtien nuorten kokousta, sen toimintaa ja parannusehdotuksia. Yhdessä keskustelun ja pohtimisen jälkeen kokeilimme erilaisia muutoksia nuorten kokouksessa ja huomasimme nuorten kokousten toimivan paremmin kuin ennen.</p> <p>Yhteistyön seurauksena Metsäniityn lastenkodin nuorten kokoukset kehittivät nuorisovetoisemmiksi, toimivammiksi ja paremmin sekä nuoria että henkilökuntaa palveleviksi. Työtä on kuitenkin vielä jäljellä, ja toivonkin tässä opinnäytetyössä pystyväni tarjoamaan ajatuksia nuorten kokouksen kehittämiseen niin Metsäniityssä kuin myös muissa lastensuojelun toimipaikoissa. Osana opinnäytetyöprosessia kirjoitin myös artikkelin nuorten kokouksesta hyvänä työkäytäntönä. Artikkelin on julkaistu Turun ammattikorkeakoulun julkaisusarjan Lasten osallisuus sijaishuollossa – raportissa.</p>	
Hakusanat: lapsikeskeisyys, lastenkodit, osallisuus, yhteisökasvatus	
Säilytyspaikka: Theseus Ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto	

Degree Programme: Degree Programme of Social Services	
Author: Rita Baumgarten	
Title: Developing youths meeting in children's home of Metsäniitty	
Specialization line: Child, youth and family work	Instructor: Eeva Timonen-Kallio
Date: January 2010	Total number of pages: 43
<p>This thesis is made in cooperation with Turku University of Applied Sciences and the Child Protection Development Unit of Finland Proper. This thesis is part of Child's participation in foster care – project. I have carried out this thesis in co-operation with the children's home of Metsäniitty and its personnel.</p> <p>The target of Child's participation in foster care – project is to find and describe good and child centric working methods and place them into the environment of child protection. After that experiences of these good working methods are spread to other operators in the field of child protection through a set of articles published by Turku University of Applied Sciences.</p> <p>The goal of this thesis is to develop a method called “youths meeting” in the children's home of Metsäniitty. Together with the personnel of Metsäniitty we tried to develop youths meeting to be more child centric and better working method. One goal was also try to make youths meeting a forum where the young of the children's home could tell about their thoughts and participate things that concern the life of the whole community and themselves. To do this I worked together with the personnel of the children's home of Metsäniitty. We discussed a lot about youths meeting and discovered some things that could be done differently. We tried to change these things and did some improvements concerning youths meeting.</p> <p>As a result of this youths meeting became more child centric and started to work better than it used to. Youngs of Metsäniitty became more active in the meetings. There is still lot to do and the personnel of Metsäniitty continues to develop youths meetings. Hopefully this thesis can give them some thoughts about what to do in the future.</p>	
Keywords: child centric working, children's homes, community raising, participation	
Deposited at: Theseus – Electronic Library of the Universities of Applied Sciences	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	LASTENKOTI OSANA LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTOA	8
2.1	Lastensuojelun sijaishuolto	8
2.2	Lastenkodit ja lapsen sijoittaminen lastenkotiin	10
2.3	Lainsäädäntöä ja laatukriteereitä lastenkoteja koskien	13
3	OSALLISUUS JA LAPSILÄHTÖISYYS	14
3.1	Osallisuuden oikeutus lakien ja asetusten näkökulmasta	14
3.2	Mitä osallisuudella tarkoitetaan?	14
3.3	Osallisuuden hyödyt	15
3.4	Erilaisia malleja osallisuuden kuvaamiseen	17
3.5	Lapsilähtöisyys	21
4	YHTEISÖKOKOUS OSALLISUUDEN TUOTTAJANA	21
4.1	Mikä on yhteisökokous?	21
4.2	Kokousten kehittäminen	24
5	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	26
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	26
6	NUORTEN KOKOUKSEN KEHITTÄMINEN METSÄNIITYSSÄ	27
6.1	Prosessin aikataulu	27
6.2	Hankkeen eteneminen	28
6.3	Nuorten kokouksen kehittyminen	31
6.4	Lapsilähtöisen työn keskustelut	32

7	NUORTEN KOKOUKSEN KEHITTÄMIS- EHDOTUKSET METSÄNIITYSSÄ	35
7.1	Suunnittelu ja yhteinen runko kokouksille	35
7.2	Nuorisolähtöisyys ja ilmapiiri	36
8	POHDINTA	36
	LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Lastensuojelulaissa korostetaan osallisuutta, mutta käytännössä lasten osallisuus ei silti toteudu lain määräämällä tavalla, ainakaan kaikkialla. Osallisuus on tärkeää kaikille, mutta lastenkotilapsille se on erityisen tärkeää siksi, että heillä on usein taustalla kokemuksia siitä, että asiat heidän elämässään vain tapahtuvat, ilman että he ovat itse päässeet niihin vaikuttamaan (Oranen 2008, 16). Siksi on erityisen tärkeää tarjota lapsille kokemuksia siitä, että he pääsevät vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin. Lasten osallisuutta voidaan edistää hyvillä, toimivilla lapsilähtöisillä menetelmillä ja työkäytännöillä, jollainen nuorten kokouskin on. Tietoa hyviksi havaituista menetelmistä tulee myös levittää muille lastensuojelun kentän toimijoille, jotta toimivat menetelmät saadaan laajempaan käyttöön ja niitä voidaan kehittää yhä paremmin toimiviksi.

Tämä opinnäytetyö kertoo nuorten kokouksen kehittamisestä Metsäniityn lastenkodissa. Opinnäytetyöprosessin tavoitteena on, että nuorten kokouksesta tulisi työmenetelmä, joka palvelee nuorten kuulluksi tulemistä ja nuoren osallisuutta häntä ja koko yhteisöä koskevilla asioilla. Tavoitteena on lisäksi saada nuorten kokouksesta säännöllinen ja lastenkodin arkirytmiiin kuuluva, antoisa tapahtuma. Lisäksi nuorten kokouksissa tulisi käsitellä etenkin nuorista itsestään lähteviä asioita ja ehdotuksia. Päämääränä on myös motivoida niin nuoria kuin työntekijöitäkin panostamaan nuorten kokoukseen. Ajatuksena on, että nuorten kokous olisi foorumi, jossa nuori kokisi tulevaisuutensa aidosti kuulluksi ja pystyisi vaikuttamaan koko yhteisön asioihin. Tavoitteenani on, että nuorten kokouksesta tulisi aidosti toimiva, lapsilähtöinen ja nuorten osallisuutta lisäävä työmenetelmä, josta hyötyisivät niin nuoret kuin henkilökuntakin.

Opinnäytetyöni on toteutettu osana Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hanketta, jonka toimeksiantajana on Varsinais-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö yhdessä Turun ammattikorkeakoulun kanssa. Osallistuin hankkeeseen vuoden 2009 alussa. Hankkeeseen liittyminen suuntasi mielenkiintoni lasten osallisuuteen ja lapsilähtöiseen työskentelyyn sekä siihen, kuinka nämä asiat näkyvät lastensuojelun käytännöissä ja miten niitä voisi kehittää. Hanke on ajankohtainen, sillä lasten ja nuorten osallisuuden korostaminen lastensuojelutyössä on tärkeää.

Hankkeen tavoitteena oli löytää ja kuvata lapsilähtöisen kasvatus- ja ohjaustyön käytäntöjä sekä sijoittaa ne lastensuojelun palvelujärjestelmän toimintaympäristöön. Osallisuuden ja lapsilähtöisen työskentelyn teoreettisen ja menetelmällisen osaamisen pohdinnan kautta pyrittiin kuvaamaan hyviä työkäytäntöjä erilaisissa lastensuojelun kenttään kuuluvissa toimipaikoissa. Lisäksi kuvattiin sitä, kuinka nämä hyvät työkäytännöt on löydetty ja tunnistettu yhdessä työyhteisön kanssa ja kuinka hyväksi havaittua työkäytäntöä voi levittää myös muiden lastensuojelun toimijoiden käyttöön. Toimiva työkäytäntö oli työyhteisön arvioima, lapsilähtöinen ja lapsen osallisuutta vahvistava työkäytäntö. Työkäytäntö saattoi olla joko vanha toimiva käytäntö tai lastensuojelulain pohjalta uudistettava tai kokonaan uusi työkäytäntö. Nämä lapsilähtöisen työskentelyn kuvaukset julkaistiin Turun ammattikorkeakoulun julkaisusarjan Lasten osallisuus sijaishuollossa – raportissa. (Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeen hankesuunnitelma.)

Tein opinnäytetyöni Metsäniityn lastenkotiin, jossa suoritin sosionomiopintoihini kuuluvan viimeisen työharjoitteluni. Metsäniityn lastenkoti on osa Kumpuniitty Oy:tä. Kumpuniitty Oy on lastensuojelupalveluita tarjoava yritys, jonka toiminta on alkanut vuonna 2001. Metsäniityn yksikkö on seitsemänpaikkainen. Metsäniityssä kaikki osallistuvat arkielämäänsä kuuluviin töihin. Lapsia ja nuoria tuetaan harrastuksiin ja Metsäniityssä painotetaan myös koulunkäynnin tärkeyttä. Toimintaa ohjaava periaate on riittävä aikuisuus. Myös perheen, lapsen asioista vastaavien viranomaisten ja Metsäniityn välisestä yhteistyöstä pidetään tärkeänä. Johtajan ja vastaavan ohjaajan lisäksi henkilökuntaan kuuluu viisi ohjaajaa, joilla on monipuolinen koulutus ja kokemus lastensuojelutyöstä. (Metsäniitty 2009). Metsäniitty on profiloitunut nuorten sijaishuoltopaikaksi. Pääosin Metsäniityn nuoret ovat noin 14–16-vuotiaita, tosin poikkeuksiakin mahtuu mukaan. Aivan pienten lasten paikka Metsäniitty ei kuitenkaan ole. Metsäniityn nuorilla ei usein ole ollut riittävästi rajoja ennen Metsäniittyyn tuloaan, joten rajojen asettamista pidetään tärkeänä. Lapsilähtöisyys ja osallisuus koetaan Metsäniityssä tärkeäksi ja näistä asioista keskustelimmekin Metsäniityssä paljon.

Työharjoitteluni aluksi mietimme yhdessä Metsäniityn johtajan kanssa, millaisia lasta osallistavia menetelmiä Metsäniityssä käytetään ja miten niitä voisi parantaa. Näiden

keskusteluiden myötä valitsimme opinnäytetyöni aiheeksi nuorten kokouksen kehittämisen. Nuorten kokous on menetelmä, jonka tarkoituksena on saada nuoren ääni kuuluiin lastenkodin arjessa. Nuorten kokous oli Metsäniityssä käytössä, mutta yhdessä tulimme siihen tulokseen, että se voisi toimia vieläkin paremmin. Niinpä keskustelujen, erilaisten ideoiden ja kokeilujen kautta aloimme yhdessä Metsäniityn henkilökunnan kanssa kehittää nuorten kokousta, jotta se palvelisi niin nuoria kuin henkilökuntaa paremmin, tarjoaisi osallisuuden kokemuksia nuorille ja toisaalta tarjoaisi henkilökunnalle mahdollisuuden kuulla, mitä nuoret todella ajattelevat.

Haluan selventää tässä työssä käyttämiäni käsitteitä lapsi ja nuori. Käytän usein käsitettä nuori puhuessani Metsäniityn lapsista, sillä heistä puhuttiin Metsäniityssä nuorina. Toisaalta etenkin teoriaosassa käytän käsitettä lapsi, koska monissa lähteissä puhutaan lapsista kun tarkoitetaan alle 18-vuotiaita henkilöitä.

Opinnäytetyöni teoreettisen viitekehyksen esittelen luvuissa 2–4. Luvussa 2 kerron lastenkotien sijoittumisesta lastensuojelun sijaishuoltoon ja luvussa 3 taas paneudun osallisuuteen ja lapsilähtöisyyteen. Luvussa 4 kerron yhteisökokouksista, jollainen nuorten kokouskin on. Luvussa 5 kerron lyhyesti toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Luvussa 6 kuvaan nuorten kokouksen kehittämisprosessia Metsäniityn lastenkodissa ja luvussa 7 summaan kehittämis ehdotukseni, joiden avulla nuorten kokousta mielestäni yhä voitaisiin kehittää. Viimeisessä luvussa pohdin vielä koko prosessia, sen onnistumisia ja epäonnistumisia, sekä eettistä näkökulmaa.

2 LASTENKOTI OSANA LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTOA

2.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan yleensä joko huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen kasvatuksen ja huolenpidon järjestämistä muualla kuin kotona. Kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa. Kiireelliseen sijoitukseen voi johtaa tilanne, jossa

lapsen terveys ja kehitys välittömästi vaarantuvat, esimerkiksi kodin olosuhteiden tai huolenpidon puutteen vuoksi. Kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä myös, jos lapsen vanhemmat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan esimerkiksi päihteiden tai akuuttien mielenterveysongelmien vuoksi. Myös lapsen oma käytös voi johtaa kiireelliseen sijoitukseen, esimerkiksi jos lapsi tai nuori käyttää päihteitä, tekee rikoksia tai muutoin käyttäytyy itsetuhoisesti. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi avohuollon tukitoimien on täytynyt osoittautua riittämättömiksi tai toimimattomiksi tai niiden järjestäminen on jostain syystä ollut mahdotonta. Sijaishuollon on myös arvioitava olevan lapsen edun mukaista. Huostaanottoon johtavia syitä voivat olla esimerkiksi: vanhempien pysyvän asunnon puute, kodissa oleva irrallinen väki, väkivaltaisuus tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden laiminlyönti tai lapsen syyllistyminen useisiin rikoksiin, koulunkäynnin laiminlyöminen tai itsetuhoisuus voi myös johtaa huostaanottoon. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 50–52; Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Lapsi voi olla sijaishuollossa myös hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä. Tällaiseen ratkaisuun voidaan päätyä, kun lapsen vanhempi tai yli 12-vuotias lapsi vastustaa huostaanottoa sen valmisteluvaiheessa. Kyseessä on tällöin tahdonvastainen huostaanotto. Tällaisessa tapauksessa hallinto-oikeus päättää tehdyn hakemuksen perusteella huostaanotosta. Hakemuksen käsittelyn ajaksi hallinto-oikeus voi antaa määräyksen siitä, mikä lapsen olinpaikka on ja kuinka hänen hoitonsa ja kasvatuksensa on asian käsittelyn ajan järjestettävä. Näin turvataan lapsen edun toteutuminen jo hallinto-oikeuden käsittelyn aikana. (Saastamoinen 2008, 52.)

Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys lapsen yksilöllisiä tarpeita ja toiveita kuunnellen. Lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa joko perhehoitona tai laitoshoidona. Perhohoidossa lapsi sijoitetaan oman kotinsa ulkopuolelle toiseen yksityiskotiin, eli sijaisperheeseen. Laitoshoidossa lapsi sijoitetaan lastensuojelulaitokseen, kuten esimerkiksi lastenkotiin. Lastenkodin lisäksi lastensuojelu-

laitoksia ovat nuorisokodit ja koulukodit. Perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuollon muoto ovat ammatilliset perhekodit, joissa hoidetaan lapsia, jotka eivät esimerkiksi vaikeahoitoisuutensa vuoksi sovellu perhehoidon piiriin. Ammatillisessa perhekodissa lapsi asuu yhdessä yleensä kahden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. (Räty 2007, 293; Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Sijaishuolto voidaan järjestää myös muulla tavalla. Lapsi voidaan sijoittaa sukulaisten luo, jos löytyy sopiva sukulainen ja sukulaissijoituksen katsotaan olevan lapsen edun mukainen. Joissain tilanteissa lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempansa luo. Yleensä tällainen järjestely tulee kyseeseen silloin, kun huostaan otettu lapsi on palaamassa kotiin ja halutaan kokeilla järjestelyn toimivuutta. Myös yksityinen sijoitus on mahdollinen. Tällöin tulee selvittää, ovatko yksityiskodin olosuhteet sopivat lapsen sijoittamiseen, kykeneekö lapsen vastaanottanut henkilö huolehtimaan hänestä ja onko sijoitus lapsen edun mukainen. Joissain tilanteissa saatetaan lapsen lisäksi koko muukin perhe sijoittaa laitokseen. Näin voidaan toimia esimerkiksi kun kyseessä ovat hyvin pienet lapset. Mahdollisia sijoituspaikkoja koko perheelle ovat mm. päihdehuoltolaitos tai perhekuntoutuskeskus. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

2.2 Lastenkodit ja lapsen sijoittaminen lastenkotiin

Lasten sijaishuolto toteutetaan usein laitoshoitona lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa kun kyseessä oleva lapsi on murrosikäinen, tai perhehoito ei ole mahdollista esimerkiksi lapsen erityisen vaikeahoitoisuuden takia. Hyvin järjestettyyn laitoshuoltoon kuuluu kiinteä työskentely yhdessä lapsen vanhempien kanssa sekä lapsen ja hänen vanhempiensa tiiviin yhteydenpidon tukeminen. Lastensuojelulaitos voi olla niin kunnan, valtion kuin yksityisen yrityksenkin ylläpitämä. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Sijaishuoltopaikan määrittely lastensuojelulaitokseksi on siinä mielessä tärkeää, että vain laitoksilla on lain mukaan mahdollisuus käyttää erilaisia rajoitustoimenpiteitä, joita esimerkiksi perhehoidossa ei voida käyttää. Tällaisia rajoitustoimenpiteitä ovat muun muassa henkilöntarkastus ja -katsaus, omaisuuden ja tilojen tarkastaminen, lähetyksen tarkastaminen ja luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoit-

taminen ja eristäminen. (Saastamoinen 2008, 87, 141, 148.) Tässä mielessä lastenkodilla on siis erilaiset puitteet turvata lapsen kasvu, kuin esimerkiksi perhehoidolla tai perhekodilla, jolla ei ole laitosstatusta.

Mitkä tekijät sitten vaikuttavat siihen, mitkä lapset sijoitetaan juuri lastenkotiin? Lapsen sijaishuoltopaikan valintaan vaikuttavat monet eri tekijät. Tärkeintä on aina lapsen edun toteutuminen, eli lapsella on oikeus hänen tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Sijaishuoltopaikan valintaan vaikuttavat lapsen tarpeet, kuten millaista hoitoa ja huolenpitoa hän tarvitsee. Sijaishuoltopaikan valintaa tulee tarkkaan harkita, jotta lapsen etu toteutuisi, ja myös siksi, että välttyttäisiin sijaishuoltopaikan vaihdoksilta. Sijaishuoltopaikan vaihtuminen useaan otteeseen ei yleensä ole lapsen edun mukaista. Sijaishuoltopaikan valinnassa on tärkeää miettiä, millainen paikka vastaisi niihin tarpeisiin, jotka ovat sijaishuollon tarpeen alun perin synnyttäneet. Lapsella voi olla erilaisia tuen tarpeita fyysisellä, psyykkisellä, emotionaalisella ja sosiaalisella osa-alueella. Jokaisen lapsen kohdalla tulee erikseen miettiä, mitkä ovat kyseessä olevan lapsen yksilölliset tuen tarpeet, ja millainen sijaishuoltopaikka niihin parhaiten vastaisi. Mitään varsinaista ikäraja ei millekään sijaishuoltopaikalle ole laissa määritelty, eikä myöskään sijaishuoltopaikkoja laitettu arvojärjestykseen, vaan jokaisessa tapauksessa tulee käyttää yksilöllistä harkintaa. (Räty 2007, 297–298; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Saastamoinen 2008, 99–100.) Oma tuntumani kuitenkin on, että aivan pienten lasten sijoittamista lastenkotiin vältetään. Tämä johtuu varmaankin suureksi osaksi siitä, että pienten lasten tarpeisiin vastaa usein parhaiten perhehoito ja toisaalta heidän kohdallaan ei ole tarpeellista käyttää rajoitustoimenpiteitä tai muita laitoksen erityistyömenetelmiä.

Myös lapsen tärkeiden sosiaalisten suhteiden tukeminen tulee sijaishuoltopaikkaa valittaessa ottaa huomioon. Sijaishuoltopaikan tulee olla sellainen, että lapsen on mahdollista pitää yhteyttä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin tärkeisiin ihmisiin. Myös lapsen itsensä sekä koko perheen toiveita sijaishuoltopaikan suhteen on kuunneltava, vaikka vanhemmilla ei ole oikeutta valita sijaishuoltopaikkaa. Monet muutkin seikat, kuten esimerkiksi lapsen kielellinen, kulttuurillinen ja uskonnollinen tausta, kouluopinnot, sijaishuoltopaikan ympäristö ja se, millaisia lapsia sijaishuoltopaikassa on sijoitettuna vaikuttaa sijaishuoltopaikan valintaan. Myös lapsen harrastukset ja kiinnostuksen koh-

teet tulee sijaishuoltopaikkaa valitessa ottaa huomioon. (Räty 2007, 298; Saastamoinen 2008, 100–103.)

Lastenkodissa tärkeä työkalu lapsen kasvun turvaamiseen ja hoidon järjestämiseen on turvallinen, kuntouttava ja kodinomainen arki. Tämän lisäksi jokaisella lastenkodilla on vielä lisäksi omat erityispainotuksensa ja menetelmänsä. Lastenkodin arki muodostuu suurelta osin asioista, joita tavallisessakin perheessä tai kodissa tehtäisiin. Tietenkin lastenkodin arkeen kuuluu myös muita asioita, jotka liittyvät lastensuojelun ja sijaishuollon toteuttamiseen sekä lasten kasvun turvaamiseen. (Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Lastenkodin arki rakentuu mahdollisimman säännöllisestä päivärytmistä, joka tarjoaa lasten elämään rutiineja, ennakoitavuutta ja turvallisuuden tunnetta. Päivärytmi muodostuu usein suurin piirtein seuraavasti: aamupala, koulu tai kerho, (lounas, päiväunet), välipala, päivällinen, leikki/ulkoilu/harrastukset, iltapala ja nukkumaanmeno. Myös erilaiset palaverit kuuluvat lastenkodin arkeen. Palavereja pidetään niin laitoksen oman väen kanssa kuin myös yhteistyötahojen (perhe, koulu, sosiaalitoimi) kanssa. Palaverissa päätetään lasta koskevista asioista ja tehdään sekä muokataan lapsen kasvatus- ja hoitosuunnitelmaa. Pelkästään lapsen auttaminen ei riitä, vaan lastenkodin tehtäviin kuuluu tukea myös vanhempia ja turvata lapsen ja vanhempien yhteydenpito ja tapaa-minen. Yleisiä menetelmiä, joita lastenkodeissa käytetään arjen tukena, on mm. omahoitajajärjestelmä, jossa jokaisella on omahoitaja joka on päävastuussa lapsen asioista. Myös perhekeskeisyys ja toiminnalliset menetelmät ovat hyväksi havaittuja käytäntöjä. (Mt.)

2.3 Lainsäädäntöä ja laatukriteereitä lastenkoteja koskien

Lastensuojelulaitoksen, kuten lastenkodin, tulee täyttää tiettyjä kriteereitä, jotka säädetään lastensuojelulaissa. Nämä kriteerit koskevat mm. lastensuojelulaitoksen kasvuoloja ja toimitiloja, henkilöstön ja hoidettavien lasten määrää sekä henkilöstön kelpoisuutta. (Saastamoinen 2008, 87–94.) Lastensuojelulaitoksen kasvuoloista laissa sanotaan mm. että lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi on turvattava lapsen yksilölliset tarpeet

ja toiveet huomioiden. Myös läheiset ihmissuhteet tulee turvata. Lapselle tulee turvata hyvä hoito, kasvatusta, huolenpito sekä valvonta. Lapsen tulee saada osakseen turvaa, ymmärrystä ja hellyyttä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.) Lisäksi lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelulaitoksen henkilökunnan määrästä ja kelpoisuuksista sekä hoidettavien lasten ja nuorten määrästä (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Laitoshuollon laatua koskevat edellytykset on kuitenkin lastensuojelulaissa säädetty melko väljästi (ks. edellinen kappale). Niinpä Lastensuojelun Keskusliitto julkaisi vuonna 2004 myös sijaishuollon valtakunnalliset laatukriteerit Laituri-projektissaan. (Saastamoinen 2008, 88.) Laatukriteerit syntyivät sijaishuollon toimijoiden ja Lastensuojelun Keskusliiton yhteistyönä. Kriteereiden tarkoituksena on ohjata tarkastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta. Kriteerien tehtävä on näyttää, millaisiin asioihin sijaishuoltopaikan tulisi kiinnittää huomiota sijaishuoltopaikan laatua arvioidessaan. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 5.) Laatukriteerit ovat muodostuneet sijoitusprosessin etenemisen kautta ja jakautuneet koskemaan sen eri vaiheita. Kriteerit käsittelevät niin lapsen sijoitusta, hoitoa ja kasvatusta kuin myös jälkihuoltoa. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 8–9.) Laatukriteereitä on yhteensä 64. Sijaishuollon hoitoa ja kasvatusta koskeviin kriteereihin kuuluvat ovat mm. seuraavanlaiset kriteerit: ”Lapsi kohdataan arvostavasti ja häntä autetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita” ja ”Sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen arkielämän tarpeista ja säännöllisyydestä niin, että lapsi osallistuen oppii ottamaan iänmukaista vastuuta näistä asioista”. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 23–24, 32.)

3 OSALLISUUS JA LAPSILÄHTÖISYYS

3.1 Osallisuuden oikeutus lakien ja asetusten näkökulmasta

Suomen perustuslain 6 §:n 3 momentissa lapselle taataan oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731). Myös sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:ssä sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12

artiklassa säädetään, että lapsen mielipiteet on huomioitava hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös Suomen lastensuojelulaki painottaa lapsen osallisuutta ja sille on omistettu oma lukunsa, luku 4. Erityisesti lapsen kanssa työskentelyä on korostettu. Lapsen osallisuuteen kuuluu mm. hänen mielipiteensä selvittäminen ja kuuleminen. Osallisuus on sitä, että lapsi voi olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa työtä, jota tehdään hänen etunsa toteutumiseksi. Lapsen osallisuuteen kuuluu se, että hän saa tietoa itseään koskevista asioista ja pystyy mielipiteensä ilmaisemalla vaikuttamaan niihin. Osallisuuden näkökulma tulee huomioida kaikessa lapsen kanssa tehtävässä työssä. Lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevissa asioissa on vahvasti lainsäädännöllä suojattu. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Saastamoinen 2008, 63–64; YK:n lasten oikeuksien sopimus.)

3.2 Mitä osallisuudella tarkoitetaan?

Osallisuuden käsite voidaan määritellä monella tapaa. Yksi tapa osallisuuden määrittämiseen on sen ajattelu osattomuuden vastakohtana. Tällöin osallisuus nähdään usein köyhyyttä ja syrjäytymistä estävänä asiana. Osallisuus merkitsee myös perusoikeuksien turvaamista kaikille. (Vehviläinen 2006, 76.) Laajasti ajateltuna osallisuus on johonkin yhteisöön liittymistä, kuulumista ja sen toimintaan vaikuttamista. Osallisuus ei voi rakentua ilman vastavuoroisuutta. Vastavuoroisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että yhteisö on valmis kuuntelemaan ja ottamaan huomioon jäsenensä ja toisaalta yhteisön jäsen itse on aktiivinen ja osallistuu. Yksinkertaisemmin osallisuuden voi käsittää oikeudeksi saada tietoa itseä koskevista asioista ja mahdollisuudeksi vaikuttaa niihin. (Oranen 2008, 9.) Lastensuojelussa osallisuuteen kuuluu mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin asioihin ja päätöksiin, ja lapsen äänen kuuleminen palveluita kehitettäessä (Wright, Turner, Clay & Mills 2006, 9).

Anu Flöjtin määritelmän mukaan osallisuus koostuu nuorten tiedoista, tunteista ja tärkeitä asioista. Flöjt korostaa tunteiden ja tunnetason vaikutusta osallisuuteen. Samoin voimaantumisen kokemus on Flöjtin mukaan tärkeä osa osallisuutta. Nuoren tulisi olla ”voimaantunut subjekti”. Tällöin hän on myös kykenevä ilmaisemaan suunnitelmia ja ta-

voitteita sekä arvioimaan toimintaa. (Flöjt 2000, 20.) Myös Oranen on pohtinut osallisuuden ja tunteiden keskinäistä suhdetta. Oranen kirjoittaa, että nuori voi kokea olevansa osallinen johonkin asiaan, vaikka hän ei suoraan olisi ollut siihen vaikuttamassa, sillä jo tunne siitä, että joku on kuullut hänelle tärkeistä asioista ja ottanut ne vakavasti, voi synnyttää osallisuuden kokemuksen (Oranen 2008, 11). Samoin Maritta Törrönen on pohtinut osallisuuden ja tunteiden välistä suhdetta. Hänen näkemyksensä mukaan osallisuus koostuu toiminnasta ja tunteista. Tunteiden vaikutusta ei välttämättä heti huomaa, sillä ne saatetaan piilottaa tai ne pysyvät muuten taustalla. Kuitenkin ne ovat aina mukana toiminnassa. (Törrönen 1999, 9.)

3.3 Osallisuuden hyödyt

Lasten ihmisoikeuksiin kuuluu mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. Jo tämän tulisi olla riittävä syy panostaa lasten osallisuuden toteutumiseen. Lasten osallisuudesta on kuitenkin myös konkreettista hyötyä niin lapselle itselleen, kuin myös häntä hoitavalle henkilökunnalle. Osallistuminen ja osallisuus omiin asioihin voi antaa lapselle kuulluksi tulemisen kokemuksia, sekä tunteen siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen mielipiteillään ja näkemyksillään on merkitystä. Tätä kautta syntyy myös kokemus siitä, että asioiden kulkuun voi itse vaikuttaa. Tämä on erityisen tärkeää lastensuojelulapsille, joiden elämää on saattanut mahtua paljon erilaisia kokemuksia siitä, kuinka asiat ovat vain tapahtuneet ilman, että he ovat itse kyenneet niihin vaikuttamaan. (Oranen 2008, 15–16.) Laitosnuoret kertovat Tarja Pösön tutkimuksessa kokevansa vahvoja sivuun jäämisen, sivuuttamisen ja kuulemattomuuden tunteita (2004, 126). Toisaalta myös asiat ja päätökset, joihin on itse päässyt vaikuttamaan tuntuvat omemmilta kuin muiden tekemät päätökset. Tällöin lapsi myös sitoutuu näihin päätöksiin paremmin ja toisaalta voi saada voimaantumisen kokemuksia. Jo itsessään sitä, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi, voi pitää tärkeänä hyötynä. (Oranen 2008, 15–16.)

Osallisuuden kokemus on tärkeää ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta (Mt. 7). Se, että lapsi tai nuori pääsee osallistumaan oman elämänpiirinsä yhteisöjen toimintaan, auttaa lasta ymmärtämään sitä, kuka hän on, mihin hän kuuluu ja kuinka hän elää (Bardy, Salmi & Heino 2001, 125). Tämä on yksi lapsen kasvun ja kehityksen perusedelly-

tyksistä. Osallisuus ja osallistuminen siis opettavat elämisen taitoja. (Oranen 2008, 7.) Orasen mukaan lapsen oikeutta osallisuuteen on usein tulkittu kapea-alaisesti. Osallisuus on ymmärretty käsittämään vain lapsen puhevallan ja kuulemisen tehtäessä päätöksiä lasta koskien. Orasen mukaan ei kuitenkaan ole ymmärretty lastensuojelulain 5 §:ää ja 8 §:ää, jotka velvoittavat lasten ja nuorten kuulemiseen myös uudistuksia suunnitella ja työkäytäntöjä kehittäessä sekä lastensuojelua toteutettaessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Oranen 2008, 8.) Orasen mukaan osallistuminen on kanava, jonka kautta osallisuus voi toteutua (2008, 9). Myös Marjatta Bardy kuvaa lasten osallisuuden tärkeyttä. Hänen mielestään osallisuus on osa lapsen luottamukseen perustuvaa sosiaalistumista. Lasten tulisi päästä yksilöinä ja osana yhteisöjä mukaan vuorovaikutukseen ja päättämään omista ja yhteisön asioista. Bardyn mukaan lapset osallistuvat yleensä mielellään, jos he kokevat käsiteltävät asiat mielenkiintoisiksi. (Bardy ym. 2001, 125.)

Osallisuus voi tarjota myös oppimisen kokemuksia. Lapsi oppii sosiaalisia taitoja, itsensä ilmaisua sekä saa kokemusta vaikuttamismahdollisuuksista, joita hän voi myöhemmin kasvattaa ja hyödyntää erilaisilla foorumeilla esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen piirissä. Henkilökunnalle lasten osallisuuteen panostaminen voi tarjota uusia tilaisuuksia aidosti kuulla lasta ja hänen mielteitään. Jo tämä voi olla hyvinkin palkitsevaa. (Oranen 2008, 15–16.) Aikuinen voi rohkaista lasta osallisuuteen keskusteluissa esimerkiksi suuntaamalla kysymyksiä suoraan lapselle sekä vahvistamalla ja varmentamalla lapsen sanomaa (Anis 2006, 95).

Nuorten osallisuuden kasvaessa nuoret saavat uusia kokemuksia ja taitoja, heidän itseluottamuksensa paranee, he tuntevat itsensä arvostetuiksi ja voimaantuneiksi ja he oppivat päätöksentekoa. Myös henkilökunnalle ja lastensuojelupalveluita tarjoavalle yritykselle nuorten osallisuuden tukeminen on hyödyllistä. Nuorten on helpompi lähestyä henkilökuntaa ja kertoa heille toiveistaan, jolloin henkilökunta voi alkaa haastaa vanhoja oletuksia siitä, mitä nuoret kaipaavat. Yrityksestä taas tulee tehokkaammin toimiva, kun se alkaa paremmin ymmärtää nuorten tarpeita. (Wright ym. 2006, 16–17.)

3.4 Erilaisia malleja osallisuuden kuvaamiseen

Osallisuutta on kuvattu erilaisten mallien, kuten portaiden ja taulukoiden, avulla. Mark Francis ja Ray Lorenzo ovat kuvanneet seitsemän erilaista vaihetta suhtautumisessa lasten osallisuuteen ja osallistumiseen. Vaiheet ovat alun perin suunnattu tutkimukseen, jossa paneudutaan lasten osallistumiseen ympäristösuunnittelussa, mutta ovat käyttökelpoisia myös lastensuojelua ajatellen. Ensimmäinen lähestymistapa on romanttinen. Siinä lapsen asemaa ehkä jopa ylikorostetaan ja romantisoidaan, lapset ajatellaan tulevaisuuden toivoiksi, joiden näkemyksiin aikuisten ei tulisia liiaksi puuttua. Ongelmana on se, että lapset eivät saa aikuisilta tarvitsemaansa tukea eivätkä toisaalta myöskään realiteetteja. Toinen lähestymistapa on asianajolähestyminen, jolloin aikuinen ajattelee olevansa ikään kuin lapsen asianajaja ja puolestapuhuja. Haasteena on se, että lapsen todelliset ajatukset ja mietteet saattavat unohtua ja jäädä aikuisen varjoon. (Francis & Lorenzo 2002, 160–161; Oranen 2008, 12.)

Tarveperustaisessa lähestymistavassa lapsen tarpeet on määritelty valmiiksi esimerkiksi tutkimustiedon kautta. Toisaalta tämä on hyödyllistä, mutta vaarana on, että lapset jäävät huomiotta, koska usko tutkimustietoon on niin vahva. Neljäs lähestymistapa on oppimiskeskeinen. Ajatuksena on, että osallisuus opettaa lapsia, ja on sitä myöden tärkeää. Haasteeksi muodostuu se, että lapset saattavat jäädä yksipuolisiksi tiedon vastaanottajiksi, eivätkä aidosti pääse vaikuttamaan. Viides lähestymistapa on lasten oikeuksia korostava. Tässä lähestymistavassa nähdään, että lapsilla tulisi olla samanlaiset oikeudet osallisuuteen kuin muillakin. Pohjana toimii mm. lasten oikeuksien sopimus. Vaikeutena on se, kuinka lapsen oikeudet tulevat huomioitua arjessa, eivätkä jää vain sanaheleiksi. Institutionaalinen lähestymistapa korostaa sitä, että lapsilla tulisi olla samat vaikuttamisen muodot kuin aikuisillakin. Kuitenkaan tässä lähestymistavassa ei välttämättä huomioida sitä, että lapsilla on myös omia erityistarpeita, eivätkä aikuisten vaikuttamiskeinot välttämättä suoraan sovellu lapsille. Viimeinen lähestymistapa on vastavuoroinen, ja siinä korostetaan yhteistyötä lasten ja aikuisten välillä. Ideana on, että lapsilla on omat vastualueensa ja aikuisilla omansa ja he tekevät yhteistyötä. Tämä vaatii kuitenkin aikuisilta ammattitaitoa ja valmiuksia työskennellä lasten kanssa. (Mt. 160–162; Mt. 12–14.)

Myös Oranen on pohtinut Francisin ja Lorenzon lähestymistapoja erityisesti lastensuojelun kannalta. Oranen löytää yhtymäkohtia myös lastensuojeluun monesta Francisin ja Lorenzon lähestymistavasta. Orasen mukaan korostettaessa lapsen roolia aktiivisena toimijana sekä lapsen näkyväksi tekemistä perheissä on saatettu paikka paikoin sortua myös lapsuuden romantisointiin ja lapsen kykyjen ja mahdollisuuksien yliarviointiin (2008, 14). Toisaalta lapsia ja heidän oikeuksiaan puolustavat työntekijät saattavat omaksua myös asianajajan roolin. Oranen näkee myös tarveperustaista lähestymistapaa lastensuojelun käytännöissä. Orasen mukaan joskus saattaa käydä niin, että tuijotetaan liikaa tietoja ja diagnooseja, jolloin lapsen kertoma jää sivurooliin. Joskus lapsen kertomat asiat ja näkemykset saattavat olla vain materiaalia ammattilaiselle, joka käyttää näitä tietoja omiin diagnooseihinsa, eikä aidosti kuule lapsen sanomaa. Myös lapsen oikeuksien korostaminen on ollut tärkeä suuntaviiva suomalaisessa lastensuojelussa. Institutionaalista lähestymistapaa edustavat mm. nuorten parlamentit, joihin monissa kunnissa ja kaupungeissa on viime vuosina panostettu. Vastavuoroisuutta ja lasten ja aikuisten yhteistyötä korostavaa lähestymistapaa on lastensuojelussa viime aikoina korostettu. On kehitetty erilaisia välineitä ja menetelmiä lapsilähtöiseen työskentelyyn, mutta jotta ne toimisivat tarvitaan myös ammattitaitoa ja halua kuulla lasta ja ottaa hänet mukaan päätöksentekoon. (Oranen 2008, 14–15.)

Nigel Thomas on määritellyt kuusi osallisuuden ulottuvuutta. Thomasin mukaan osallisuutta ei voi mitata niin, että sitä ei ole, sitä on jonkin verran tai sitä on paljon, vaan osallisuus jakautuu erilaisiin ulottuvuuksiin. Näiden ulottuvuuksien keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja vaikuttavat siihen, kuinka lapsi kokee osallisuutensa. Thomasin osallisuuden ulottuvuudet ovat: mahdollisuus valita, mahdollisuus saada tietoa, mahdollisuus vaikuttaa prosessiin, mahdollisuus ilmaista itseään, mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen sekä mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Thomas 2000, 174–176; Oranen 2008, 10–11.)

Mahdollisuus valita kuvaa sitä, että lapsella tulisi olla mahdollisuus valita se, osallistuu-ko hän johonkin vai ei. Thomas korostaa, että osallisuuteen kuuluu myös se, että voi kieltäytyä osallistumasta johonkin. Thomasin toinen ulottuvuus eli mahdollisuus saada tietoa kuvaa sitä, että lapselle tulisi kertoa prosessista, johon hän on osallistumassa.

Lapsen tulisi saada tietää myös omista oikeuksistaan ja roolistaan prosessissa. Lapsen mahdollisuus vaikuttaa prosessiin kuvaa sitä, että lapsen tulisi saada olla mukana päätämässä siitä, keitä johonkin prosessiin osallistuu ja millaisia asioita käsitellään. Neljäs ulottuvuus tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että lapsen tulisi saada ilmaista itseään ja omia mielipiteitään. Viides ulottuvuus liittyy lapsen itsensä ilmaisuun ja tarkoittaa sitä, että aikuisen tulisi auttaa ja rohkaista lasta itsensä ilmaisuun, vaikka se olisikin lapselle hankalaa. Kuudennen ulottuvuuden mukaan lapsen tulee saada tehdä myös itsenäisiä päätöksiä. Nämä osallisuuden ulottuvuudet auttavat ymmärtämään, mitä osallisuus käytännössä merkitsee. Samalla se myös korostaa sitä, että lapset ja heidän tilanteensa ovat yksilöllisiä ja osallisuus voi merkitä eri asioita eri lapsille. (Mt. 174–176; Mt. 10–11.)

Sen lisäksi että Thomas on kuvannut osallisuuden eri ulottuvuuksia, hän on myös tutkinut työntekijöiden asennoitumista lasten osallisuutta kohtaan. Thomaksen mukaan työntekijöiden suhtautuminen jakautuu neljään eri tyyppiin, jotka ovat byrokraattinen, kliininen, kyyninen ja arvosidonnainen. Byrokraattinen suhtautumistapa tarkoittaa sitä, että tavoitteena on toteuttaa organisaation asettamat muodolliset vaatimukset osallisuuden suhteen. Byrokraattinen suhtautuminen mahdollistaa niin lasten sivuuttamisen kuin myös heidän mukaan ottamisensa. Lapset voidaan sivuuttaa vetoamalla organisaatioon ja sen toimintatapaan, joka ei mahdollista lasten osallisuutta, tai toisaalta huomioida lapset vedoten juuri siihen, että niin organisaatiossa tulee tehdä. Kliinisessä suhtautumistavassa lasten osallisuuteen ja osallistumismahdollisuuksiin vaikuttaa työntekijöiden arvio lapsen emotionaalisesta kapasiteetista ja haavoittuvuudesta. Kliinisessä suhtautumistavassa ajatellaan helposti, että osallisuus voisi jollain lailla olla lapselle haitallista, ja heidän ei anneta tämän vuoksi vaikuttaa asioihin. Toisaalta kliininen suhtautumistapa voi mahdollistaa myös yksilöllisen huomioimisen ja mukaan ottamisen. (Mt. 171; Mt. 11–12.)

Kyyninen suhtautumistapa tarkoittaa sitä, että aikuisten mielestä lapsilla on jo ennestäänkin liikaa päätäntävaltaa, eikä sitä missään nimessä tule lisätä. Kyyniseen suhtautumistapaan kuuluu myös ajatus siitä, että lapsilla ei ole kykyä kantaa päättämiseen liittyvää vastuuta, vaan he yrittävät manipuloida aikuisia. Arvosidonnaisessa suhtautumistavassa korostetaan Thomaksen mukaan sitä, että lasten osallisuus on hyvä ja tärkeä

asia, joka kuuluu lapsen oikeuksiin. Tämän lisäksi lasten osallisuudesta ajateltiin olevan hyötyä myös aikuisille, sillä lasten osallistumisen päätöksentekoon katsottiin parantavan päätöksenteon laatua ja johtavan parempaan lopputulokseen. Näin ollen työntekijät olivat myös valmiita tukemaan lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. (Mt. 171; Mt. 11–12.)

Oranen esittelee myös Shierin mallin osallisuudesta. Shier on lisännyt malliinsa myös aikuisten valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet. Alimmalla portaalla, jolla lapsella on samalla vähiten mahdollisuuksia vaikuttaa, lasta kuunnellaan. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan aikaa lapsen kuulemiseen. Toisaalta tähän velvoittaa jo lakikin. Seuraavalla portaalla lapsia tuetaan mielipiteidensä ilmaisussa. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan riittävät ja toimivat välineet, jotta osataan tukea lasten itseilmaisua. Kolmannella portaalla lapsen ajatukset otetaan huomioon. Tähän vaaditaan jo työntekijältä tiettyjä valmiuksia, kuten se, että hänen tulee osata ottaa lapsen ajatukset vakavasti. Ensimmäisen kolmen portaan mukaisesti velvoittaa toimimaan jo lapsen oikeuksien sopimus. (Oranen 2008, 10.)

Neljännellä tasolla lapset otetaan mukaan päätöksentekoon. Tämän onnistumiseksi organisaation rakenteiden täytyy olla sellaiset, että lapset voidaan ottaa mukaan. Viidennessä ja korkeimmalla tasolla vastuu ja valta on jaettu yhdessä lasten kanssa. Työntekijän täytyy olla valmis luovuttamaan osa vallastaan lapsille. Toisaalta tulee miettiä lainsäädännöllistä puolta, ja sitä, missä menee työntekijän vastuun raja. (Mt. 10.)

3.5 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyyden voi ymmärtää monella tavalla. Keskustelimme myös Metsäniityssä lapsilähtöisyydestä ja siitä, kuinka se ymmärretään, tästä lisää luvussa 6.4 Lapsilähtöisen työn keskustelut. Lapsilähtöisyys ja osallisuus liittyvät toisiinsa, ja tässä työssä olen enemmän perehtynyt osallisuuteen. Kuitenkin myös lapsilähtöisyydestä on mielestäni aiheellista kirjoittaa muutama sana opinnäytetyössäni.

Kaiken lastensuojelutyön tulisi olla lapsilähtöistä jo siitä syystä, että lastensuojelu ja sijaishuolto ovat olemassa lapsen auttamiseksi. Lastensuojelutyössä lapsikeskeisyys ja aikuislähtöisyys asetetaan usein vastakkain. Lapsikeskeinen työote tulisi kuitenkin muistaa koko ajan, sillä lastensuojelutyön tarkoitus on hoitaa ainutkertaisia, elämänsä alkutaipaleella olevia lapsia ja nuoria. Tämä vaatii lapsikeskeistä ajattelua. Lapsikeskeisyys on kuitenkin laaja asia ja pitää sisällään monia eri näkökulmia. Lapsi itsessään on arvokas. Lapsen ja hänen elämänsä tukeminen ovat arvoja, joita tulee pohtia tarkkaan myös käytännön työssä, ei vain teoriassa. Myös lapsen kehitystarpeiden tunteminen on osa lapsikeskeisyyttä. Vuorovaikutukseen ja arkeen lapsen kanssa panostetaan. Lapsikeskeinen vuorovaikutus vastaa lapsen kehitystarpeisiin. Lapsen etu on ykkössijalla, kun mietitään lapsen sijaishuoltoa. Aikuisten päämäärät, teoriat ja kustannustekijät pysytään erottamaan lapsen edusta. (Niemelä 2005, 57–58.)

Yksi käsitys lapsilähtöisyydestä on ajatus siitä, että lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lastensuojelussa työntekijällä on tarpeeksi aikaa lapselle ja hänen kohtaamiselleen. Kohtaaminen ei ole sattumanvaraista, vaan työntekijä on pohtinut ja suunnitellut tapaamisen kulkua jo ennalta. Hänellä on valmius työskennellä toiminnallisesti, lapsen ehdoilla ja lasta kiinnostavilla työvälineillä. Lapsilähtöisen työskentelyn tulisi perustua molemminpuoliseen vuorovaikutukseen ja lapsen huomioimiseen. Tällaisessa kohtaamisessa molemmat hyötyvät, sillä niin lapsi kuin työntekijäkin saavat ja välittävät tietoa. (Väliavaara 2004, 12.) Lapsilähtöisyyttä ja lapsilähtöistä työskentelyä ei käsitellä eri laeissa niin paljon kuin osallisuutta. Kuitenkin lapsen edun ensisijaisuus lastensuojelussa velvoittaa aikuisia toimimaan käytännön lastensuojelutyössä lapsilähtöisesti. (Rousu & Holma 2003, 10.) Lapsilähtöisiä työmenetelmiä on kokeiltu ja kehitetty erityisesti erilaisissa projekteissa, mutta ne pitäisi saada myös laajempaan käyttöön (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 16).

4 YHTEISÖKOKOUS OSALLISUUDEN TUOTTAJANA

4.1 Mikä on yhteisökokous?

Suomessa yhteisökasvatuksesta ja yhteis- ja yhteisökokouksista ovat kirjoittaneet paljon mm. Kalevi Kaipio sekä Kari Murto. Vaikka Kaipion ja Murron kirjat eivät ole kaikkein tuoreimpia, ovat ne mielestäni edelleenkin ajankohtaisia. Murto puhuu teoksissaan yhteisökokouksesta kun taas Kaipio käyttää termiä yhteiskokous. Huolimatta pienestä eroista kirjoitusasussa, molemmat tarkoittavat samanlaisia, mm. kasvatusyhteisöissä pidettäviä kokouksia. Itse käytän tekstissäni nuorten kokouksen ohella termiä yhteisökokous, sillä se tuo mielestäni paremmin kokousten yhteisöllisen luonteen esiin. Nuorten kokous on yhteisökokouksen muoto, jota voidaan käyttää esimerkiksi lastenkodissa. Näihin kokouksiin osallistuvat talossa sillä hetkellä asuvat lapset ja vuorossa oleva henkilökunta (Metsäniityssä yleensä kaksi ohjaajaa).

Yhteisökokousten perustehtävää on kuvattu mm. Kari Murron kirjassa Yhteisöhoidon suuntauksia. Jerome A. Winerin ja Linda Lewisin (1984) mukaan yhteisökokousten tehtäviä ovat mm. tiedon vaihtaminen ja jokapäiväiseen elämään kuuluvista asioista keskustelu, potilaiden elämänhallinnan vahvistaminen sekä ongelmanratkaisutaitojen oppiminen kokemusten kautta. Winerin ja Lewsin mukaan yhteisökokoukset myös vahvistavat tunnetta sekä yhteisöllisyydestä että yhteisöön kuulumisesta sen tasa-arvoisena jäsenenä, rohkaisevat realiteettien testaamiseen sekä auttavat sairaan käyttäytymisen tukahduttamisessa ja terveen käyttäytymisen rohkaisemisessa henkilökunnan mallin mukaisesti. (Murto 1997, 221–222.) Vaikka Winerin ja Lewisin määritelmät on tehty hieman erilaiseen ympäristöön, ovat ne melko pitkälti siirrettävissä myös lastenkotiin, kun korvataan sana potilas sanalla asiakas, sairas käyttäytyminen ongelmakäyttäytymisellä sekä terve käyttäytyminen toivotulla käyttäytymisellä. Yhteisökokouksen tehtävänä on myös toimia kommunikaation perustana sekä vaikuttamisen ja kontrollin välineenä ja oppimisen foorumina (Murto 1997, 221). Yhteisökokoukset, kokouksen roolien jakaminen ja toteuttaminen ovat lapselle osallistumisen ja vastuunoton harjoittelua (Kyronseppä & Rautiainen 1993, 98).

Kaipion mukaan yhteiskokoukset ovat yhteisökasvatukseen liittyvistä käytännön tapahtumista kaikkein tärkeimpiä. Näin siksi, että kaikista asioista päätökset ja lopulliset ratkaisut tulisi tehdä näissä kasvattajien ja kasvatettavien yhteisissä kokouksissa. (Kaipio 1979, 110.) Kaipio kertoo myös, että säännöllisesti pidetyt yhteiskokoukset ovat perus-

edellytys niin dialogille, oppimaan oppimiselle kuin myös kasvattavan yhteisön saavuttamiselle (Kaipio 1999, 236). Kyrönseppä ja Rautiainen korostavat, että omien ja yhteisön asioiden hoitoon osallistumisen tulisi kuulua jokaisen yhteisön arkeen (1993, 98).

Vaikka Kaipio ja Murto ovat kirjoittaneet paljon yhteisökokouksista, he eivät ole rajanneet yhteisökokousten pitämistä kovin tarkasti, vaan ovat tulleet siihen tulokseen, että yhteisökokouksia voidaan soveltaa erilaisiin yhteisöihin ja niiden tarpeisiin sopiviksi. Kaipion mukaan jokainen yhteisö voi luoda omat tapansa ja muotonsa yhteiskokousten toteuttamiseksi (Kaipio 1979, 110). Kokousten tulisi kuitenkin olla organisoitu niin, että kutakin tarkoitusta varten on sovittu yleensä säännöllisesti pidettävä ja ajankohdaltaan määritelty kokous, eli käytössä on kokousjärjestelmä. Kokousjärjestelmä on tärkeä, jotta eri tarkoituksiin suunniteltujen kokousten tarkoitus olisi kaikille selvä ja näin ollen kokouksiin osallistuvilla on mahdollisuus kokea olevansa aktiivinen osallistuja sekä ymmärtää se, että hän itse voi hyötyä asioiden yhteisestä käsittelystä. (Kaipio 1999, 236.)

Joitain asioita yhteisökokousten pitämiseen liittyen Kaipio korostaa. Yksi asia on se, että kokousten tulisi olla ilmapiiriltään yhteisöllisiä. Tämä voidaan saavuttaa Kaipion mukaan vain ylläpitämällä tiettyjä kokouskäytäntöjä. Näitä järjestystä ylläpitäviä kokouskäytäntöjä ovat viittaaminen puheenvuoron saamiseksi ja puheenvuorojen jakaminen puheenjohtajan toimesta. Jos mahdollista, olisi lisäksi toivottavaa, että puheenjohtajan rooli olisi kiertävä, ja jokainen saisi vuorollaan toimia puheenjohtajana. Kun puheenjohtajan rooli kiertää vuorollaan kaikille nuorille, he oppivat vuorollaan ottamaan vastuuta tärkeästä tehtävästä ja toisaalta myös tottuvat siihen, että vuorollaan joku toinen on puheenjohtajana ja omaa tiettyjä valtuuksia. Tärkeää on kuitenkin valvoa sitä, että kukaan ei käytä valtaansa väärin, ja jos niin tapahtuu, niin siihen puututaan. Myös muiden roolien (esimerkiksi sihteeri) tulisi olla kiertäviä. Järjestyksen ylläpitäminen yhteisökokouksissa on tärkeää, jotta nuoret ymmärtävät, että kyseessä on tärkeä tapahtuma. Toisaalta nuoret näyttäivät Kaipion mukaan myös nauttivan järjestyksestä ja sen ylläpidosta siihen ensin totuttuaan. (Kaipio 1979, 110–111.)

Yhteisökokousten ilmapiirin tulisi olla paitsi yhteisöllinen, myös ainakin pääosin mukava. Kokousten ei tarvitse olla haudanvakavia, vaikka tärkeitä asioita käsiteltäisiinkin.

Jotta nuoret pitäisivät kokouksista, niissä tulisi aina käsitellä myös jotain mukavia asioita. Yhteisökokousten eteneminen tulee aina suunnitella etukäteen sekä miettiä sen rakennetta. Kokouksen kulku olisi hyvä suunnitella niin, että se alkaisi ongelmien ratkaisulla tai muilla tärkeillä, mutta mahdollisesti ikävän tuntuistenkin asioiden käsittelyllä. Pikkuhiljaa siirrytään vähemmän ongelmallisten ja mukavien asioiden käsittelyyn. Näin kokouksen lopuksi osallistujille jää hyvä mieli, ja he haluavat tulevaisuudessakin osallistua kokouksiin. (Kaipio 1979, 111–113.) Toisaalta vapaamuotoinen keskustelu ja epävirallinen ilmapiiri madaltaa kynnystä osallistua kokouksiin ja edesauttaa aktiivisuutta (Murto 1989, 15).

4.2 Kokousten kehittäminen

Kaipio on luonut joitain sääntöjä yhteisökokouksia varten Björn Gustavsenin (1991) demokraattisen dialogin sääntöjen pohjalta. Näissä säännöissä Kaipio painottaa mm. vuoropuhelun tärkeyttä ja sitä, että kaikkien osapuolten tulee voida osallistua keskusteluun tasavertaisesti. Kaikkien osallistujien tulee myös olla aktiivisia ja tuoda esiin omia ajatuksiaan. Myös niitä, joilla on vaikeuksia tuoda oma näkemyksensä ilmi, on autettava. Kaikkia on autettava myös ymmärtämään käsiteltävät asiat. Jokaisella on oikeus ilmaista perustellen oma näkemyksensä, mutta toisaalta jokaisen tulee myös hyväksyä se, että jonkun toisen perustelut voivat olla paremmat kuin hänen omansa. Mielipiteiden ja näkemysten eroavaisuutta on opittava kokouksissa sietämään. Näiden sääntöjen opettelua ja viemistä käytäntöön voi hyödyntää yhteisökokouksia kehitettäessä. (Kaipio 1999, 236–237.)

Kaipio on kirjoittanut myös kysymyssarjan, jota voi hyödyntää niin yksittäisen kokouksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä arvioinnissa sekä ylipäänsä yhteisökokousten kehittämisessä. Kysymyssarjan kysymykset koskevat mm. kokouksen ilmapiiriä, suunnittelua, onnistumista ja vuorovaikutusta. Kehittämisen kohteita voi löytyä siitä, oliko kokous hyvin suunniteltu ja toteuttiko se sitä tarkoitusta, jota varten se pidettiin, olivatko kokouksessa käsiteltävät asiat niitä asioita, joita juuri tässä kokouksessa piti käsitellä, mitä kokouksessa sovittiin ja mihin kukakin sitoutui. Muita kehittämisen ja arvioinnin kohteita ovat kokouksen vuorovaikutus ja ilmapiiri: millaiset roolit kokouksen osallistu-

jilla oli, oliko joku enemmän äänessä kuin muut, uskalsivatko kaikki tuoda julki omat näkemyksensä. Entä millainen oli ilmapiiri, oliko se kireä, varautunut tai välinpitämätön? Kaipio korostaa kokousten ja niiden sisältöjen ja onnistumisen arviointia tärkeänä tapana kehittää yhteisökokouksia. Edellä mainittujen kysymysten yhteinen pohtiminen yksittäisen kokouksen jälkeen antaa jo suuntaviivoja siitä, millaisiin asioihin tulisi kiinnittää huomiota. (Mt. 238–239.)

Kokouksien kehittämisessä voi käyttää hyödyksi erilaisia kysymyksiä, joiden kautta päästään miettimään kokousten toimivuutta. Tällaisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi kuinka usein kokouksia toteutetaan? Millainen on kokousten ajankohta? Kuinka kokoukseen valmistaudutaan ja miten kokouksessa käsiteltävistä asioista tiedotetaan? Mitkä ovat kokousten pelisäännöt? Kuinka kokouksia johdetaan? Millaiset ovat kokouksen valtasuhteet? Kuinka vaikeat asiat ja erimielisyydet käsitellään? Sekä mitä tapahtuu palaverin jälkeen? Näitä kysymyksiä pohtimalla voi paremmin alkaa ymmärtää syitä kokousten toimivuuteen tai toimimattomuuteen. (Surakka 2006, 19–20.)

Ilmapiirin tärkeyttä korostetaan myös muissa kokousten kehittämistä koskevissa oppaissa. Hyvän ilmapiirin muodostumiseksi kaikkien osallistujien tulee tuntee olonsa kohtoisaksi ja rennoksi kokouksessa. Jokaisen tulee myös tuntee olevansa tärkeä ja arvostettu osa kokousta. Hyvän ilmapiirin luomiseksi tarvitaan kaikkien kokoukseen osallistuvien panosta. Jokaisen tulee pitää huolta omasta asenteestaan. Muiden osallistujien tunteet tarttuvat, joten negatiivinen asennoituminen vaikuttaa myös kaikkiin muihin osallistujiin. Jälkikäteen tulee lunastaa kokouksessa sovitut asiat ja huolehtia, että kokouksesta kirjatut asiat ovat oikein. (Rasila & Pitkonen 2008, 13–14, 41–42.)

Kokousten kehittämisessä tulee ottaa huomioon, että kokouksen onnistumiseen voi vaikuttaa ennen kokousta, kokouksen aikana ja sen jälkeen. Onnistumista voi mitata sekä kokouksen tuloksellisuuden että hyvähenkisyyden kautta. Jokaisella kokoukseen osallistujalla on velvollisuus osaltaan miettiä kuinka vaikuttaa kokouksen onnistumiseen. Toimivat ja onnistuneet kokoukset ovat tehokkaita ja hyödyttävät kaikkia osallistujia. Ennalta valmistautuminen kokoukseen on tärkeää. Jokaisen osallistujan tulisi jo ennen kokousta miettiä omat tavoitteensa ja kokouksessa käsiteltävät keskeiset asiat valmiiksi. (Mt. 5, 8.)

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisesta opinnäytetyöstä löytyy tietoa paljon vähemmän kuin kenties perinteikkäämmästä, tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä. Toiminnallisia opinnäytetöitä on monenlaisia. Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen mukaan toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi toiminnan ohjeistamista, opastamista tai järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu siis käytännön toteutuksesta ja sen raportoinnista. (2003, 9.) Toiminnallinen opinnäytetyö on usein myös ammatillisen toiminnan kehittämistä (Vilkka 2006, 76). Tässä opinnäytetyössä ammatillisen toiminnan kehittämistä oli Metsäniityssä pidetyt nuorten kokoukset ja niiden kehittäminen yhteistyössä henkilökunnan kanssa niin keskustelujen kuin käytännön toiminnankin kautta.

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on pukea sanoiksi arjen tietoa. Tällainen kokemuksen ja toiminnan kautta syntynyt tietoa on ihmisille tärkeää. Toisin kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole tavoitteena tarkasti mitata tuloksia, vaan sanallistaa ihmiselle tärkeää arjen tietoa ja mahdollistaa tästä tiedosta keskusteleminen. (Varto 2003, 7–8.) Tutkivaa asennetta tarvitaan toiminnallisenkin opinnäytetyön tekemisessä, sillä prosessi sisältää erilaisten valintojen tekoa, tarkastelua ja perustelua sekä oman aiheen tietoperustaan ja viitekehykseen paneutumista (Vilkka & Airaksinen 2003, 154). Toiminnallisessakin opinnäytetyössä voidaan tarvittaessa käyttää apuna tutkimuksellisia menetelmiä, kuten haastattelua tai havainnointia (Vilkka 2006, 76).

6 NUORTEN KOKOUKSEN KEHITTÄMINEN METSÄNIITYSSÄ

6.1 Prosessin aikataulu

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyön suuntaavat opinnot alkoivat tammikuussa 2009. Tuolloin päätin myös osallistua Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeeseen, josta olin kuul-

lut jo vuoden 2008 lopulla. Tammikuussa 2009 kävin tutustumassa Metsäniityn lastenkotiin ja sovimme, että suoritan kymmenen viikon mittaisen työharjoitteluni siellä sekä teen opinnäytetyöni Metsäniityyn. Tämän jälkeen mietin opinnäytetyöni aihetta ja tein alustavaa suunnitelmaa opinnäytetyöstä alkukeväällä 2009.

Aloitin työharjoitteluni Metsäniityn lastenkodissa huhtikuussa 2009. Tämä ensimmäinen harjoittelujakso oli kuuden viikon mittainen, ja kesti toukokuun puoliväliin. Harjoittelun alussa keskustelin Metsäniityn johtajan sekä harjoitteluni ohjaajan kanssa ja pohdimme yhdessä opinnäytetyöni aihetta. Yhdessä päädyimme melko nopeasti ajatukseen, että tekisin opinnäytetyöni koskien nuorten kokousta ja sen kehittämistä. Aiheesta keskusteltuamme siirryimme tuumasta toimeen ja aloimme pohtia keinoja nuorten kokouksen kehittämiseksi. Samaan aikaan aloin myös etsiä teorialietoa opinnäytetyöni pohjaksi.

Syyskuun alussa aloitin toisen, neljän viikon mittaisen, harjoittelujakseni Metsäniityssä. Jatkoimme nuorten kokouksen kehittämistä. Pidimme Metsäniityssä myös keskustelutalaisuuden henkilökunnan kanssa 23.9.2009, jossa keskustelimme mm. yleisesti Metsäniityn lastenkodin sijoittumisesta lastensuojelun kenttään, lapsilähtöisyydestä ja sen näkymisestä Metsäniityssä, nuorten osallisuudesta sekä opinnäytetyöstäni ja sen myötä nuorten kokousten kehittämistä. Työharjoitteluni päätyttyä aloin työstää opinnäytetyötäni keräämällä lisää teorialietoa aiheeseen liittyen sekä tarkentamalla opinnäytetyöni runkoa ja sisältöä. Todelliseen vauhtiin pääsin marraskuussa 2009, jolloin aloin kirjoittaa ensin tulososaa ja myöhemmin teoriaosaa. Tiukka kirjoitusrupeama ajoittui marraskuulle, jolloin varsinainen teksti syntyi. Tämän jälkeen hioin ja muokkasinkin tekstiä vielä useaan otteeseen.

6.2 Hankkeen eteneminen

Aloittaessani harjoitteluni Metsäniityssä, en vielä tiennyt opinnäytetyöni aihetta. Olin kuitenkin jo mukana Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeessa, joten tiesin että jollain lailla opinnäytetyöni tulisi liittymään osallisuuteen ja lapsilähtöisyyteen. Keskustelin opinnäytetyöni aiheesta Metsäniityn johtajan sekä vastaavan ohjaajan, kanssa.

Mietimme yhdessä, millaisia menetelmiä ja käytäntöjä Metsäniityssä käytetään, ja mikä sopisi aiheeksi opinnäytetyöhöni. Nuorten kokous nousi keskusteluissa esiin, ja se tuntui selkeältä, osallisuutta tukevalta menetelmältä, joka kuitenkin vielä vaatisi kehittämistä, joten päädyimme valitsemaan sen opinnäytetyöni aiheeksi. Nuorten kokouksen valitsemiseen vaikutti myös se, että ajattelimme siinä olevan ainesta hyväksi työkäytännöksi, jota voitaisiin hyödyntää entistä paremmin niin Metsäniityssä kuin muissakin lastensuojelulaitoksissa. Nuorten kokous sopisi myös hankkeen päämääriin hyvin. Itseäni alkoi kiinnostaa nuorten kokous ja se, kuinka sen saisi toimimaan hyvänä ja lasta osallistavana työkäytäntönä. Vielä aluksi emme miettineet kovin tarkkaan mitä seikkoja nuorten kokouksissa tulisi kehittää, vaan huomasimme näitä asioita harjoitteluni aikana, keskustelimme niistä ja kokeilimme joitain uusia toimintatapoja.

Seuraava askel oli seurata nuorten kokousta jotta näkisin, millainen on nuorten kokous Metsäniityssä, kuinka se toimii, mitä parannettavaa olisi jne. Nuorten kokouksessa seurasin käsiteltäviä asioita, nuorten ja ohjaajien toimintaa ja kokouksen kulkua. Nuorten kokouksessa käsiteltiin ohjaajien ilmoitusasioita sekä käytiin kierros, jossa kaikilta nuorilta kysyttiin kuulumisia ja mahdollisia toiveita. Omien havaintojeni pohjalta sain sen kuvan, ettei motivaatio kokousten pitämiseen ja niihin osallistumiseen ollut kovin korkea. Kokouksen aikana nuoret olivat levottomia ja puhuivat omia juttujaan minkä johdosta koko kokouksen tunnelma oli melko levoton. Nuorten esittämät toiveet liittyivät joko matkoihin ja retkiin tai tavaroihin, joita he toivoisivat lastenkodille tai itselleen. Varsinaisesti koko yhteisöä koskevista asioista puhuttiin aika vähän, muutamia nuorten toiveita lukuun ottamatta. Kokous oli melko aikuisvetoinen, ohjaajat kyselivät nuorilta asioita ja nuoret vastailivat. Itse toimin sihteerinä kokouksessa.

Keskustelimme myöhemmin nuorten kokouksesta johtajan ja vastaavan ohjaajan kanssa ja sain lisätietoa siitä, miten nuorten kokoukset ovat Metsäniityssä toimineet. Tuli ilmi, että nuorten kokouksia on pyritty pitämään kahden viikon välein, mutta välillä kokouksia on jäänyt väliin tai niitä ei ole pitkäänkään aikaan pidetty. Myös nuorten kokousten sisältö ja pitämistapa vaihteli paljon riippuen ohjaajista, jotka kokouksen pitävät. Mitään varsinaista yhteistä runkoa kokouksille ei ollut. Sovimme, että minä olen mukana loppuissa harjoitteluni aikaisissa nuorten kokouksissa, seuraan kuinka nuoret ja henkilö-

kunta toimivat, miten nuorten kokouksiin suhtaudutaan sekä yritän kehittää nuorten kokousta paremmin sekä henkilökuntaa että nuoria palvelevaksi, toimivaksi työkäytännöksi.

Jatkossa pidettyihin nuorten kokouksiin suunnittelimme etukäteen yhdessä vuorossa olevien ohjaajien kanssa väljän rungon tai asialistan niistä asioista, joita kokouksessa tullaan käsittelemään. Lisäksi kokouksissa käsiteltiin nuorilta itseltään lähtöisin olevia asioita ja nuoria rohkaistiin tuomaan omia näkemyksiään ja kysymyksiään enemmän esiin. Nuorten kokousta pyrittiin saamaan myös enemmän nuorisovetoiseksi. Harjoitteluni aikana nuorten kokoukset pidettiin säännöllisesti kahden viikon välein, ja niitä ehdittiin pitää yhteensä viisi kertaa.

Seuraavassa nuorten kokouksessa keskustelimme nuorten kanssa siitä, mikä nuorten kokouksen idea ja tavoite on, eli että he tulisivat kuulluiksi ja pääsisivät vaikuttamaan omaan, jokapäiväiseen arkeensa ja elämäänsä. Metsäniityssä oli tullut ilmi, että nuoret usein kertovat jostain mieltään painavasta, arkeen liittyvästä seikasta tai epäkohdasta yksittäiselle ohjaajalle, mutta nuorten kokouksessa eivät ota näitä asioita puheeksi. Kokouksessa puhuimme nuorille siitä, että nuorten kokous on se foorumi, jossa nuoret saavat kertoa omia mielipiteitään arjen sujumisesta, säännöistä ja epäkohdista. Nuoret eivät ehkä aivan olleet ymmärtäneet sitä, millaisista asioista nuorten kokouksessa voitaisiin keskustella. Nuoret toivat kokouksissa esiin helposti vain itseään koskevia asioita, esimerkiksi kotilomatoiveita, joita ei ole nuorten kokouksessa tarkoituksenmukaista käsitellä, vaan oikea paikka näille asioille on asiakaspalaveri. Nuorilla oli hankaluuksia ymmärtää, mitkä ovat koko yhteisön asioita, joita käsitellään nuorten kokouksissa, ja mitkä taas sellaisia yksityisiä asioita, joista keskustellaan mm. asiakaspalavereissa.

Keskustelimme Metsäniityssä paljon myös siitä, tulisiko nuorten kokousten olla ennen vai jälkeen henkilökunnan palaverin. Aiempi käytäntö on ollut, että kokoukset ovat olleet henkilökunnan palaverin jälkeen, mutta yhtenä kehittämis ehdotuksena esitin, että nuorten kokous olisi ennen henkilökunnan palaveria. Tällöin nuorten kokouksessa esiin tulleista asioista voitaisiin keskustella henkilökunnan palaverissa. Yksi syy siihen, että nuorten palaveri on aiemmin ollut henkilökunnan palaverin jälkeen, on ollut se, että henkilökunnan palaverissa esiin nousseista asioista voitaisiin nuorten palaverin yhtey-

dessä kertoa nuorille. Nuorten palaverin ideana olisi kuitenkin olla nimenomaan nuorten oma foorumi, jossa heillä olisi mahdollisuus kertoa omista toiveistaan. Ohjaajien viesteille voisi olla oma, nuorten kokouksesta erillinen aikansa, jolloin nuorille voitaisiin tiedottaa yhteisistä asioista. Harjoitteluni aikana kokeilimme nuorten kokouksen pitämistä ennen aikuisten palaveria, ja käytäntö toimi mielestäni hyvin. Henkilökunnan mielipiteet olivat kaksijakoisia, toisaalta heistäkin oli hyvä, että nuorten kokous edelsi aikuisten palaveria, mutta toisaalta joistain tuntui, että aikuisten palaverissa päätetyistä ilmoitusasioista olisi pitänyt päästä kertomaan palaverin jälkeen nuorten kokouksessa.

Yhtenä tavoitteenamme oli saada nuorten kokouksesta mukava ja odotettu tapahtuma nuorten keskuudessa. Tähän pyrittiin mm. tarjoamalla jotain hyvää (keksejä, pullaa tms.) kokouksen yhteydessä, samalla tavoin kuin henkilökunnankin palaverissa on tapana. Nuorten kokousta yritettiin myös kehittää enemmän nuorisovetoiseksi, eli nuorista valittiin joka kokoukselle sihteeri ja myöhemmin myös puheenjohtaja. Samoin nuoria on rohkaistu keksimään kokouksiin aiheita. Nuorille painotettiin, että nuorten kokouksissa voitaisiin käsitellä Metsäniityn arkea, siihen liittyviä mietteitä ja ehdotuksia tai muita nuoria askarruttavia asioita. Nuorille kerrottiin myös, että jos he esittävät ehdotuksia esimerkiksi johonkin lähtemisestä, heidän tulisi samalla esittää ehdotuksia siitä, kuinka he voivat ylimääräisen matkan ansaita, esimerkiksi tekemällä ylimääräisiä askareita Metsäniityssä. Keskustelimme yhdessä johtajan ja vastaavan ohjaajan kanssa siitä, kuinka nuorten olisi hyvä ymmärtää, että heidän tulee toisinaan olla valmiita myös tekemään jotain mukavien retkien ja ohjelman järjestämiseksi.

Yhdeksi kehittämiskohteeksi nousi keskustelujen kautta nuorten kokouksen saaminen nuorisovetoisemmaksi. Viimeisessä nuorten kokouksessa johon osallistuin, oli jokaisen nuoren määrä nostaa esiin joku asia joka häntä mietityttää. Nuorille oli asiasta muistutettu, mutta nuorten kokouksen alla tuli ilmi, etteivät he olleet muistaneet tai muusta syystä halunneet tehtävää tehdä. Niinpä jokaiselle nuorelle annettiin aikaa ennen kokousta miettiä asia, jonka he haluavat nostaa esiin. Kokouksessa nuorilla oli vaihteleva määrä kysymyksiä ja asioita, joista he halusivat keskustella. Toisille yhdenkin asian keksiminen tuotti vaikeuksia, toisille taas kysymyksiä nousi mieleen paljonkin. Tähän vaikutti luultavasti myös se, että osa nuorista oli ollut talossa vasta vähän aikaa, ja heillä oli enemmän kysymyksiä, kuin jo kauemmin talossa asuneilla nuorilla. Nuorten esiin

nostamat asiat liittyivät edelleen pitkälti lastenkodin sääntöihin sekä tavaroihin tai reisiin, joita he haluaisivat. Osa kysymyksistä oli sellaisia, joita oli jo aiemminkin käsitelty, mutta joista uudemmat nuoret eivät olleet tietoisia. Nuorten kysymyksiä oli laadaita laitaan ja niistä saatiin myös hyvää keskustelua aikaan.

6.3 Nuorten kokouksen kehittyminen

Tavoitteet nuorten kokouksen kehittämistä syntyivät pitkin harjoitteluni, kun huomasimme yhdessä henkilökunnan kanssa asioita, joita voisi kokouksissa parantaa. Näitä asioita olivat mm. nuorten kokouksen ilmapiiri, nuorten ja työntekijöiden suhtautuminen nuorten kokoukseen sekä kokouksen merkityksestä informointi, kokouksen ajankohta, kokouksen nuorisovetoisuus, kokouksen suunnittelu ja kokouksessa sovittujen asioiden toimeenpano. Harjoitteluni oli sen verran lyhyt, että on vaikea arvioida, kuinka paljon kokous kehittyi. Lyhyessä ajassa on myös vaikea nähdä suurta muutosta. Enemmän panostimme Metsäniityssä siihen, että yhdessä huomasimme kehittämisen kohteita, kokeilisimme vaihtoehtoisia toimintatapoja ja samalla ravistelisin hieman vanhoja tottumuksia ja sitä kautta herättäisimme koko yhteisön kiinnostuksen kehittämistä kohtaan. Keskustelujen ja uusien tapojen kokeilun myötä olisi mahdollista saada henkilökunta kiinnostuneeksi nuorten kokouksesta ja sen kehittamisestä, jolloin heillä olisi motivaatiota ja työkaluja nuorten kokouksen kehittämiseen vielä oman harjoitteluni päätyttyäkin.

Joissain asioissa selvää kehitystä tapahtui kuitenkin jo oman harjoitteluni aikana. Koska nuorten kokous oli niin paljon esillä keskusteluissa ja käytännön työssä, alettiin siihen kiinnittää enemmän huomiota. Metsäniityssä huomattiin, että joitain asioita voitaisiin ehkä tehdä toisin kuin ennen. Nuorten kokouksen säännöllisyyttä ja ajankohtaa pohdittiin yhdessä. Nuorten kokouksen sisältöä ja merkitystä mietittiin sekä keskustelimme monista seikoista, kuten lapsilähtöisyydestä sekä asenteista kokousta kohtaan. Kokouksista tuli nuorisovetoisempia ja sekä nuoret että henkilökunta tulivat tietoisemmiksi siitä, mikä nuorten kokous on ja millaisia asioita siellä käsitellään. Nuorisovetoisuuden lisääntyminen näkyy esimerkiksi siinä, että kokouksissa käsiteltävät asiat ovat enenevässä määrin nuorista lähtöisiä ja nuoret ottavat vastuuta kokousten vastuutehtävistä, (esi-

merkiksi puheenjohtajan ja sihteerin tehtävät). Metsäniityssä alettiin myös kiinnittää enemmän huomiota siihen, että nuorten kokouksissa sovitut asiat myös toteutetaan mahdollisimman nopeasti. Näin viestitään nuorille myös käytännön tasolla, että kokouksissa tehdyt yhteiset päätökset ovat tärkeitä ja kokouksiin osallistumalla he voivat vaikuttaa yhteisön asioihin.

Kaiken kaikkiaan harjoitteluni, opinnäytetyöprosessini sekä yhteistyö Metsäniityn henkilökunnan kanssa antoi hyvän alun nuorten kokouksen kehittämiseksi. Sain Metsäniityn henkilökunnalta myös kiitosta nuorten kokouksen kehittämistyöstä, joten molemmat osapuolet lienevät tulokseen tyytyväisiä. Vielä on kuitenkin paljon työtä myös edessä, jotta nuorten kokous todella kehittyisi mahdollisimman hyvin toimivaksi työmenetelmäksi.

6.4 Lapsilähtöisen työn keskustelut

Nuorten kokouksista, lapsilähtöisyydestä ja osallisuudesta sekä asenteista näitä asioita kohtaan keskusteltiin Metsäniityssä aika ajoin. Eniten keskustelin aiheista vastaavan ohjaajan sekä johtajan kanssa. Näiden keskustelujen tavoitteena oli löytää nuorten kokouksesta menetelmänä asioita, jotka eivät toimi niin hyvin kuin voisivat ja kuulla erilaisia mielipiteitä siitä, miten nuorten kokousta tulisi kehittää, mitä mieltä Metsäniityssä nuorten kokouksesta ja sen toimivuudesta ollaan.

Koko henkilökunnan keskustelutilaisuus pidettiin henkilökunnan palaverin yhteydessä 23.9.2009. Keskustelutilaisuudessa oli itseni lisäksi läsnä Metsäniityn johtaja, vastaava ohjaaja sekä henkilökunta yhtä lukuun ottamatta. Olimme aiemmin miettineet keskustelun sisältöä väljästi yhdessä vastaavan ohjaajan ja johtajan kanssa. Kaksi viikkoa ennen keskustelutilaisuutta kerroin työntekijöille, millaisia asioita tulevassa keskustelussa käsitellään ja annoin tehtäväksi miettiä näitä asioita etukäteen. Muistutin asiasta vielä muutamaa päivää ennen keskustelua. Käsiteltäviä aiheita olivat mm. lapsilähtöinen työskentely ja sen näkyminen eri muodoissaan, yhteistyö muiden tahojen kanssa, Metsäniityn sijoittuminen lastensuojelun kenttään, nuorten kokous ja sen kehittäminen sekä Metsäniityssä käytettävät työmenetelmät. Keskustelu oli antoisa sekä minulle että Met-

säniityn henkilökunnalle. Henkilökunta oli valmistautunut keskusteluun ja keskustelussa nousikin esiin monia tärkeitä asioita ja erilaisia näkökulmia.

Keskustelu antoi paljon ajattelemisen aihetta liittyen varsinkin lapsilähtöisyyteen ja osallisuuteen. Yksi esiin tulleista asioista oli lapsilähtöisyyden ja tilatun palvelun ristiriita. Metsäniitty on profiloitunut lastensuojelulaitokseksi, jonka vahvuuksiin kuuluu mm. rajojen asettaminen nuorille ja turvallisuuden takaaminen. Metsäniittyyn sijoitetaan nuoria tämän perusteella ja toisaalta myös sijoittavat tahot ovat tottuneet näihin Metsäniityn käytäntöihin. Joissain asioissa lapsilähtöisyyden ajatukset ja esimerkiksi selkeät rajat saattavat olla ristiriidassa keskenään, jolloin lapsilähtöisyys jää toissijaiseksi verrattuna rajojen asettamiselle. Tästä kumpusikin keskustelu siitä, kuinka lapsilähtöisyys ymmärretään. Puhuimme siitä, kuinka lapsilähtöisyys ja lapsijohtoisuus ovat eri asioita. Lapsilähtöinen työskentely ei suinkaan tarkoita sitä, että lapset määrittelisivät toiminnan, vaan lapsilähtöisessäkin toiminnassa aikuisjohtoisuus on tärkeää. Toisaalta aikuisjohtoisuus ei sulje pois sitä, että lapsi pystyy vaikuttamaan ja valitsemaan aikuisten luomissa puitteissa.

Se, että nuoret tietävät asioiden olevan aikuisten hallinnassa, liittyy myös turvallisuuden ja nuoren oman edun takaamiseen, joka myöskin on osa lapsilähtöistä toimintaa. Esimerkkinä nuoren omasta edusta voisi olla tilanne, jossa nuori on lähdössä ulos t-paidassa, vaikka sataa. Nuoren oman edun mukaista on, että sadevaatteet laitetaan päälle, vaikkei hän itse sitä haluaisikaan. Nuoren edun ajatteleva ja toteuttaminen on lastensuojelulaitoksen tärkeimpiä tehtäviä ja sitä ei pitäisi sekoittaa sen kanssa, ettei olla lapsilähtöisiä. Tässä yhteydessä pohdimmekin sitä, onko lapsilähtöisyys harhaanjohtava sana, joka antaa ymmärtää, että lapsen pitäisi saada päättää kaikista asioista. Kenties ilmaisu olisi esimerkiksi lapsen edun mukaan toimiminen, kuitenkin niin, että lapsikin saa vaikuttaa asioihin. Puhuimme myös siitä, kuinka eri ihmiset tulkitsevat lapsilähtöisyyden ja saattavat vastustaa sitä, koska yhdistävät sen esimerkiksi vapaan kasvatuksen ideologiaan ja siihen, ettei lapselta esimerkiksi saa kieltää mitään. Myös Hilikka Niemelä on pohtinut tätä väärinymmärretyn lapsikeskeisyyden ongelmaa. Lapsilähtöisyys ja lapsikeskeisyys ei tarkoita sitä, että lapsi saisi määrätä kaikesta, vaan aikuisen tehtävänä on aina asettaa lapselle turvallisuutta tuovat rajat. (Niemelä 2005, 59).

Yksi näkökulma lapsilähtöisyyteen ja aikuisjohtoisuuteen oli se, että aikuisen rooli on myös turvata tasa-arvo nuorten kesken. Mikäli nuoret saisivat vapaasti keskenään päättää asioista, jyräisivät rohkeammat ja äänekkäämmät hiljaiset ja ujommat. Aikuisen rooli on turvata se, että jokainen pääsee esittämään mielipiteitään tasapuolisesti. Tulimme myös siihen tulokseen, että usein aikuisjohtoisuudella on turhaan huono kaiku ja se asetetaan lapsilähtöisyyden vastakohdaksi, vaikka tosiasiaissa aikuisjohtoisuus oikein toteutettuna tukee lapsilähtöisyyttä.

Lapsilähtöisyyttä Metsäniitystä ja sen työtavoista löytyi nuorten kokouksen ohella mm. siitä, että nuoret saavat itse vaikuttaa huoneidensa ja yhteisten tilojen sisustukseen, vaikuttaa talossa tarjottavaan ruokaan ja omiin harrastuksiinsa sekä järjestettävään ohjelmaan. Vahvaksi lapsilähtöiseksi menetelmäksi nimettiin asiakassuunnitelma palaveri, jossa nuorta kuullaan ja hän saa kertoa mielipiteensä mm. asumista ja lomiam koskeviin asioihin. Myös Metsäniityn sääntöjen ajateltiin olevan lapsilähtöiset. Aikuiset ovat laatineet säännöt nuoria ja heidän etuaan ajatellen. Säännöt ovat kuitenkin muokkaantuneet arjessa, ja myös nuoret ovat tähän päässeet vaikuttamaan.

Nuorten kokouksen kehittämiseen liittyen keskustelimme mm. asenteista. Puhuimme siitä, kuinka ohjaajien asenteet tarttuvat myös nuoriin ja näin ollen olisikin tärkeää, että ohjaajat olisivat aidosti kiinnostuneita nuorten kokouksista. Keskustelimme siitä, kuinka käsitellä nuorten esiin tuomia toiveita, joita ei voida toteuttaa. Pohdimme perustelemisen tärkeyttä ja sitä, että nuoren tulee ymmärtää, miksi jokin asia ei ole mahdollinen. Mietimme myös sitä, kuinka nuoret huomaisivat, että heidän toiveitaan todella kuunnellaan. Tulimme siihen tulokseen, että nuoret helposti muistavat vain, mitä ei ole toteutunut ja toteutuneet toiveet unohdetaan. Siksi nuorten kokouksissa tulisikin painottaa toteutuneita, nuorista lähtöisin olevia toiveita. Tämä vaatisi myös sitä, että asioihin todella tartuttaisiin ripeästi, jolloin samalla nuorille jäisi mielikuva siitä, että he ovat ottaneet jonkun asian esille, siitä on keskusteltu ja se on päätetty toteuttaa ja myös toteutettu.

7 NUORTEN KOKOUKSEN KEHITTÄMISEHDOTUKSET METSÄNIITYSSÄ

7.1 Suunnittelu ja yhteinen runko kokouksille

Kokoan tähän lukuun kehittämisehdotuksia, joiden avulla nuorten kokouksesta saataisiin Metsäniityssä mahdollisimman paljon irti. Kehittämisehdotukset koostuvat huomioista, joita teimme yhdessä Metsäniityn henkilökunnan kanssa harjoitteluni aikana. Näiden asioiden kehittämistä aloittelimme jo työharjoitteluni aikana Metsäniityssä myös käytännön tasolla, mutta kehittämistyötä on vielä edessäkin päin.

Olisi tärkeää, että kaikki Metsäniityn henkilökuntaan kuuluvat tietäisivät, mikä nuorten kokous on ja miksi niitä pidetään. Nuorten kokouksista tulisi keskustella koko henkilökunnan voimin, mikä toivottavasti myös motivoisi henkilökuntaa panostamaan nuorten kokouksiin. Samalla voitaisiin suunnitella nuorten kokouksiin jonkinlainen runko, joka auttaisi hahmottamaan kokousten etenemistä. Keskustelu ja kokousten rungon suunnittelu auttaisi myös yhdenmukaistamaan kokouskäytäntöjä. Samalla voisi keskustella myös siitä, mitkä asiat kuuluvat nuorten kokouksiin ja mitkä asiat taas voisi käsitellä jossain muussa yhteydessä.

7.2 Nuorisolähtöisyys ja ilmapiiri

Nuorten kokousten tulisi olla mahdollisimman nuorisolähtöisiä ja tasavertaisia. Ohjaajien roolin tulisi kokouksessa olla tasavertainen nuorten kanssa. Nuoria tulisi tukea, jotta heillä olisi päävastuu kokousten vetämisestä sen sijaan, että ohjaaja vetää kokousta ja toimii puheenjohtajana. Nuoret voisivat toimia kiertävällä systeemillä sekä sihteerinä että puheenjohtajana. Myös kokouksissa käsiteltävien aiheiden tulisi tulla enenevissä määrin nuorista itsestään lähtöisiä.

Nuorten kokousten ilmapiirin kehittäminen olisi tärkeää. Niin ohjaajien kuin nuortenkin tulisi olla motivoituneita kokouksiin. Uskon henkilökunnan motivaation löytyvän sillä, että yhteisökokouksiin ja niiden hyötyihin tutustuttaisiin ja sitä kautta ymmärrettäisiin

nuorten kokouksen mahdollisuudet hyödyttää koko Metsäniityn yhteisöä. Kun henkilökunta on motivoitunut, tarttuu innostus pikkuhiljaa myös nuoriin ja toisaalta henkilökunnalla on jaksamista yrittää, vaikka ajoittain vastaan tulisikin vaikeuksia.

8 POHDINTA

Lasten osallisuus on ollut viime aikoina tapetilla jo lastensuojelulain uudistuksenkin myötä. Liityin Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeeseen, koska koin aiheen mielenkiintoiseksi ja itselleni läheiseksi. Tämä opinnäytetyö käsittelee mielestäni tärkeitä ja ajankohtaisia asioita. Vaikka lasten ja nuorten osallisuuden tärkeydestä puhutaan paljon, käytännön tasolla on vielä paljon puutteita. Osallisuuden vahvistamiseksi tarvitaan hyviä, toimivia, osallisuutta tukevia käytännön työkaluja. Nuorten kokous voi hyvin toimissaan olla tällainen. Toimimattomana se voi olla vain puuduttavaa ja aikaa vievää jutustelua, jossa ei päästä syvemmälle tasolle jolloin hyöty jää vähäiseksi. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota jatkuvaan kehitykseen, jotta ei jäädä paikalleen vanhoihin totuttuihin kaavoihin. Yhteistyö ja koko yhteisön tiedon lisääminen kokouksista ja niiden tarkoituksesta on myös tärkeää. Ilman asianmukaista tietoa voi motivaation löytyminen olla vaikeaa.

Opinnäytetyön teko ei ollut helppoa. Monenlaisia haasteita tuli matkan varrella vastaan. Välillä tuntui siltä, että aina kun sai yhden ongelman ratkaistuksi, tuli eteen kaksi uutta. Työ tuntui koko ajan kasvavan, kaikki ei ollutkaan niin yksinkertaista kuin kuvittelin. Suureksi osaksi tämä johtuu varmasti omasta kokemattomuudesta näin suuren työn tekemisessä. Yksi haaste oli teoria-aineiston löytäminen ja teoriaosan kirjoittamisen aloittaminen. Sitten pääsin vauhtiin, ja jonkun ajan kuluttua huomasin tekstiä olevan jo liikaa ja jouduinkin karsimaan sitä. Myöskään oma aikatauluttamiseni ei mennyt nappiin.

Yksi virheistäni oli tutustua lähdemateriaaliin niin myöhään. Uskon, että olisin voinut paremmin kehittää nuorten kokousta, jos olisin ajoissa paneutunut teoriakirjallisuuteen syvällisemmin. Esimerkiksi Shierin kehittämästä osallisuuden mallista ja Kaipion kysymyssarjasta olisi löytynyt kehittämiskohteita, joita olisi voinut Metsäniityssä hyödyn-

tää, mikäli olisin paneutunut niihin aiemmin. Myös yhteisiä keskusteluja koko Metsäniityn henkilökunnan kanssa olisi voitu pitää enemmän, sillä koin harjoitteluni loppuvaiheessa pidetyn keskustelun kaikille osapuolille antoisaksi kokemukseksi. Myös nuorten kokouksen kehittämistavoitteista olisi pitänyt keskustella Metsäniityn henkilökunnan kanssa enemmän. Se olisi ehkä selventänyt kaikille osapuolille kehittämiskohteita paremmin.

Nuorten kokouksen kehittäminen Metsäniityssä sisälsi myös erilaisia haasteita. Näitä haasteita ovat mm. kokousten säännöllisyyden ylläpitäminen sekä henkilökunnan ja nuorten riittävä tieto nuorten kokouksesta ja sen hyödyistä. Nuoret tulisi myös saada vakuuttuneeksi siitä, että he todella voivat vaikuttaa asioihin kokouksiin aktiivisesti osallistumalla. Henkilökunnan suhtautuminen nuorten kokouksiin heijastuu myös nuoriin.

Nuorten kokousten säännöllinen pitäminen olisi tärkeää. Myös Kaipio viittaa siihen, että kokousten epäsäännöllisyys näkyy heti niiden toimivuudessa ja vaikutuksessa yhteisöön (1999, 79–80). Säännöllisyyden ylläpito ei kuitenkaan aina ole helppoa, sillä lastenkodein arkeen mahtuu paljon vierailuja ja reissuja esimerkiksi kirjastoon tai kaupolle. Kuitenkin nuorten kokouksille tulisi löytää sopiva, vakituinen aika, jotta niin nuoret kuin henkilökuntakin tietäisi aina, koska kokous pidetään.

Harjoitteluni aikana pidetyissä nuorten kokouksissa ilmeni usein levottomuutta, jos kokous meni päällekkäin erään nuorten tiiviisti seuraaman televisio-ohjelman kanssa. Nuorten kokouksen pitämisaikankohdan kanssa pienimuotoiseksi ongelmaksi muodostui myös sen sopiminen yhteen ruokailujen kanssa. Oma mielipiteeni on, että nuorten kokouksissa olisi hyvä olla tarjolla jotain pientä purtavaa, kuten aikuistenkin palaverissa on. Koska nuorten palaveri kuitenkin pidetään usein juuri ennen iltapalaa, on kenties hieman ristiriitaista tarjota ensin herkkuja ja vasta sen jälkeen ”kunnon ruokaa”. Joko ajankohtaa tulisi muuttaa tai iltapala ja kokous jollain lailla yhdistää.

Nuorten asenne nuorten kokousta kohtaan ei varsinkaan aluksi ollut kovin kiinnostunut. He eivät uskoneet pystyvänsä kovinkaan paljon vaikuttamaan asioihinsa nuorten kokouksessa ja he eivät tuntuneet ymmärtävän, mikä kokouksen tarkoitus on. Nuorten koko-

uksiin tultiin pelleilemään, eikä niihin etukäteen mietitty aiheita tai sanottavaa. Nuoret täytyisi saada ymmärtämään kokousten tärkeys ja se, että he todella pystyvät vaikuttamaan asioihin kokousten kautta.

Aluksi myöskään kaikkien ohjaajien motivaatio nuorten kokousten pitämiseen ei vaikuttanut olevan kovin korkea. Nuorten kokouksia oli Metsäniityssä ennenkin pidetty, mutta kaikille ohjaajille ei tuntunut olevan selvää, mitä nuorten kokouksen tulisi pitää sisällään. Mitään yhteistä runkoa ei ollut. Tämä varmaankin aiheutti epätietoisuutta, jonka seurauksena nuorten kokoukseen ei oltu panostettu niin paljon. Jotkut ohjaajatkin tuntuivat ehkä pitävän nuorten kokousta vähän turhanpäiväisenä velvollisuutena. Uskon tämän johtuvan suureksi osaksi tiedon puutteesta ja siitä, ettei nuorten kokouksia, niiden pitoa ja sisältöä ole yhteisesti työyhteisössä kovin paljon pohdittu.

Erilaiset pienemmät ja isommat vastoinikäymiset ja haasteet kuitenkin myös opettivat paljon. Vaikka kirjoittaminen välillä oli tuskaa, oli se myös paikka paikoin antoisaa. Opin paljon, niin kirjoittamisesta kuin myös omasta aiheestani. Olen saanut paljon uutta tietoa osallisuudesta ja siitä, kuinka se näkyy lastenkotinuorten jokapäiväisessä elämässä. Olen myös saanut huomata, että aiheen tiimoilta on vielä paljon parantamisen varaa niin tiedon kuin myös käytännön toiminnan osalta. Toivottavasti tämä työ omalla pienellä osallaan lisää tietoa osallisuudesta ja sen tärkeydestä.

Onnistunutta työssäni on mielestäni kokonaisuus. Sain rajattua aiheeni hyvin ja selkeästi. Pääsimme helposti yhteisymmärrykseen eri tahojen kanssa siitä, mikä opinnäytetyöni aihe on. Sain harjoittelupaikalta tukea opinnäytetyöni toteuttamiseen ja melko vapaat kädet nuorten kokouksen kehittämisen suhteen. Mielestäni opinnäytetyöni vastaa hyvin työelämän tarpeisiin ja kysyntään. Yhdessä työelämän edustajien kanssa toteutettu kehittämishanke antoi paljon eväitä myös jatkoa ja omaa työuraa ajatellen. Myös omaa ammatillista kasvuani opinnäytetyön tekeminen vai suuren hyppäyksen eteenpäin. Työn tekeminen myös poisti pelkoja, enää toisen opinnäytetyön tai muun vastaavan lopputyön peikko ei ole niin pelottava. Kun vain jaksaa yrittää, niin mikään (opinnäytetyön tekeminenkään) ei ole mahdotonta.

Osa lähteistäni on melko vanhaa, jopa 1970-luvulta. Yhteisökokouksista ei ole kuitenkaan Suomessa lähivuosina juurikaan kirjoitettu, joten turvauduin vanhempaan materiaaliin. Mietin syytä tuoreemman lähdemateriaalin puutteelle. Ehkäpä yhteisöllisyys vasta tekee tuloaan vallalla olleen yksilöllisyyttä korostavan aikakauden jälkeen? Yhteisöllisyyden ja yhteisökokousten peruseriaatteet ovat mielestäni kuitenkin iättömiä, ja totesin lähdemateriaalin omaan työhöni sopivaksi sen kirjoittamisajankohdasta huolimatta. Lisää lähdekritiikkiä annan itselleni siitä, että jouduin käyttämään muutamaa toissijaista lähdettä, koska en päässyt käsiksi alkuperäiseen, vieraskieliseen lähteeseen. Onneksi kuitenkin monet, varsinkin tuoreemmat ulkomaiset lähteet olivat saavutettavissa Internetin kautta.

Se, että opinnäytetyöni ei käsittele suoranaisesti lastenkodin asukkaita helpotti eettisestä näkökulmasta ajateltuna tämän opinnäytetyön tekemistä.. Lastenkoti on ympäristönä täynnä eettisiä kysymyksiä esimerkiksi vallasta, yksityisyydestä ja lapsen edusta. Opinnäytetyön teko jostain kovin henkilökohtaisesti lapsia koskevasta aiheesta olisi saattanut olla näin ensimmäiseksi työksi liian haastavaa minulle. Tässä opinnäytetyössä minun ei tarvitse ruotia kenenkään yksittäisen lapsen henkilökohtaisia asioita tai miettiä lasten tunnistettavuuteen liittyviä asioita. Siinä mielessä pääsin helpolla.

Enemmän eettisiä pohdintoja herätti työharjoitteluni ja arkinen toimintani Metsäniityn lastenkodissa. Lähinnä mietin sitä, miten oma, lyhytaikainen olemiseni lastenkodilla ja sen jälkeen lähtemiseni, vaikuttaa lapseen. Vaikka olin kertonut minkä ajan lastenkodilla työskentelin, oli lasten aluksi vaikea luottaa siihen, tulenko vai enkö. Kun sitten kymmenen viikon aikana he tottuivat minuun, ja alkoivat osoittaa luottamusta, lähdinkin pois. Pelkäsin, että se tuntuisi joistain lapsista pahalta, koska he olivat omassa elämässään joutuneet niin usein kokemaan hylätyksi tulemisen tunteita.

Tämän työn jälkeenkin on vielä useita erilaisia kehittämismahdollisuuksia liittyen yhteisökokouksiin. Itseäni kiinnostaisi nähdä, kuinka nuorten kokous Metsäniityssä kehitty pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi vuoden tai kahden aikana. Unohtuuko hanke, vai jatketaanko kehittämisen tiellä? Mielenkiintoista olisi myös nähdä, kuinka yhteisökokouksia voitaisiin hyödyntää muissa paikoissa. Uskon, että yhteisökokoukset sopivat hy-

vin lastensuojeluun, mutta niistä olisi varmasti hyötyä myös monissa muissa paikoissa, esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa, erilaisissa kuntouttavan toiminnan yksiköissä jne. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka yhteisökokous hyödyttää eri asiakasryhmiä, kuinka kokouksia voisi kehittää ja millaisia tuloksia toimivalla kokouskäytännöllä on saatu aikaan.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Anis, Merja 2006. Maahanmuuttajalapset ja -nuoret lastensuojelun asiakkaina. Teoksessa Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–96.

Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suunta-
viivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Jyväskylä: Gummerus.

Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. Kohti lapsisensi-
tiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–18.

Gustavsen, Björn 1991. The LOM program: A network-based strategy for organisation
development in Sweden. Teoksessa Woodman, R.W. & Pasmore W.A. (Eds.) Research
in organizational change and development. London: JAI Press, 285–315.

Kaipio, Kalevi 1979. Antakaa meille mahdollisuus. Johdatus nuorten yhteisökasvatuk-
seen. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Kaipio, Kalevi 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylän Koulutuskeskus Oy. Jyväskylä:
Gummerus.

Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Helsinki: WSOY.

Lapsen osallisuus sijaishuollossa – hankkeen hankesuunnitelma.

Lastensuojelun keskusliitto 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituri-
projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Jyväskylä: Gummerus.

Murto, Kari 1989. Eilisestä huomiseen. Kokemuksia yhteisökasvatuksesta. Jyväskylän
koulutuskeskus Oy. Jyväskylä: Rotaprint-Paino.

Murto, Kari 1997. Yhteisöhoidon suuntauksia. Jyväskylän koulutuskeskus Oy. Jyväsky-
lä: Gummerus.

Niemelä, Hilka 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma
lapseni? Teoksessa Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai
tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Laituri-projekti.
Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 57–
78.

Oranen, Mikko 2008. Mitä Mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehiti-
ttämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki: Multiprint.

Pösö, Tarja 2004. Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. STAKES tutkimuksia 133. Jyväskylä: Gummerus.

Rasila, Minna & Pitkonen, Maria 2008. Palaverit paremmiksi. Helsinki: Kyriiri Oy.

Rousu, Sirkka & Holma, Tupu 2003. Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon painatuskeskus.

Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, Kati 2008. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children & Society.

Surakka, Tarja 2006. Palaverit työyhteisössä. Teoksessa Surakka, Tarja (toim.) Työyhteisön palaverit – Yhdessä tavoitteisiin. Helsinki: Edita, 17–25.

Törrönen, Maritta 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Varto, Juha 2003. Tietäminen toiminnallisessa tutkimisessa. Teoksessa Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina, 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi, 7–8.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen, Jukka 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Hakapaino.

Väliavaara, Christine 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Pesäpuu ry raportit 1/2004. Jyväskylä: Kopijyvä.

Winer, J.A. & Lewis, L. (1984) Interpretive psychotherapy in the inpatient community meeting. Psychiatry, 47, 333–341.

Sähköiset lähteet

Flöjt, Anu 2000. Tunnetko olevasi osallinen eli mitä osallisuus on? Julkaisussa Viitanen, Reijo (toim.) Nuorisokasvatus ammattina – interventioita osattoman nuoren arkeen. Nuorisotutkimusverkosto. [Viitattu 8.12.2009] Verkkojulkaisu saatavissa www.alli.fi/nuorisotutkimus/tuhti/viidestuhti.htm

Francis, Mark & Lorenzo, Ray 2002. Seven realms of children's participation. Journal of environmental psychology 22, 157-169. [Viitattu 2.12.2009] Verkkojulkaisu saatavissa Nelli-portaalissa Nelli-Portaali > Turun AMK > lehtivalinta > Journal of environmental psychology > Volume 22 > Issues 1-2> Article 13, Seven realms of children's participation.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. [Viitattu 23.11.2009] Saatavissa www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 1983 > 8.4.1983/361.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. [Viitattu 23.11.2009] Saatavissa www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2000 > 22.9.2000/812.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. [Viitattu 23.11.2009] Saatavissa www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 2007 > 13.4.2007/417.

Lastensuojelun käsikirja. [Viitattu 2.12.2009] Saatavissa www.lastensuojelunkasikirja.fi > Sijaishuolto.

Metsäniitty 2009. [Viitattu 26.11.2009] Saatavissa <http://yrittys.soon.fi/kumpuniitty/> > Lastenkotitoiminta > Yritysesittely > Metsäniitty.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. [Viitattu 2.12.2009] Saatavissa www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > 1999 > 11.6.1999/731.

Thomas, Nigel 2000. Children, family and the state. Decision-making and child participation. [Viitattu 14.12.2009] Saatavissa www.nelliportaali.fi > Turun ammattikorkeakoulu > Pikahaku > Thomas Nigel > 4 Thomas Nigel, Children, family and the state. [Elektroniskt material] : decision-making and child participation > Linkit > ebrary Academic Complete.

Wright, Polly; Turner, Claire; Clay, Daniel & Mills, Helen 2006. The participation of children and young people in developing social care. Participation practice guide 06. Social Care Institute of Excellence. [Viitattu 21.12.2009] Saatavissa www.scie.org.uk/publications/practiceguides/practiceguide06/index.asp

YK:n lapsen oikeuksien sopimus. . [Viitattu 23.11.2009] Saatavissa www.unicef.fi/ > Lapsen oikeuksien sopimus > Lapsen oikeuksien sopimus kokonaisuudessaan.